

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

non exprimit; imo dum signum *consequi* dicit, à vero planè aberrat. Nam sive signum rem præteritam, sive præsentem, sive futuram indicet, adeoque, si connexionem ipsam spectes, illud rem signatam modo consequatur, modo comitetur, modo antecedit, attamen quatenus res aliqua signi nomen & indolem habere debet, eatenus semper antecedit ac suâ præsentia ideam rei vel præteritæ, vel præsentis, vel futuræ in intellectu humano excitat. Sic v.g. fumus, naturaliter spectatus, modo flammam extinctam consequitur modo præsentem comitatur, modo mox orituram antecedit; sed si idem homini pro signo esse debet, semper antecedit, ac ideam rei, prout est, eidem sistit, ut adeo tuto concludi posse videatur, ad essentiam signi requiri præcedentiam: interim à diversa signi cum re signata connexionem est, quod quædam signa prognostica, quædam demonstrativa, quædam remonstrativa audiant, quorum illa futuras, ista præsentem, hæc præteritas res designant.

II.

In universum autem signa rem aliquam notant, prout accurate docet *Illustris ac post fata quoque, superstes PUFENDORFIUS de Jur. nat. & Gent. l. 4. c. 1. §. 2.* vel quia naturalem cum re significanda habent cognationem aut coherentiam, vel quia entia sensu & intellectu prædita citra naturalem ipsorum habitudinem ejusmodi notionem eis imposuerunt, per quam certarum rerum imagines animo representantur. Hinc (I.) à connexionis diversitate signa distinguuntur, & prioris quidem generis dicuntur Naturalia, posterioris Arbitraria; utraque exemplis perspicuis illustrat modo laudatus Auctor, ut ea quidem hic repetere non opus sit. *add. UFFELMANN. tract. de Sermon. c. 2. §. 7. seqq.* Illud tamen observasse otiosum forsitan non fuerit, sæpè eandem rem eodem tempore aliquid notare ob physicam connexionem, & aliud quid ob impositionem arbitrariam, ut adeo certo modo Signa Mixta asserere liceat. Sic si navigantes calamitate maritimâ oppressi ignem excitent, fumus connexionem naturali ignem, arbitraria verò infortunium indicat: ita si dicam: Usque

Q. D. B. V.

CONSENSU SUPERIORUM

De *32.*

OFFICIO SER MOCINANTIUM

Ex

JURISPRUDENTIA UNIVERSALI

Sub PRÆSIDIO

DN. D. *Gottlieb Gerhard* TITIL

Præceptoris sui honorandi,

in

AUDITORIO JCTORUM

d. 6. Jun. M. DC. XCV.

Horis consuetis

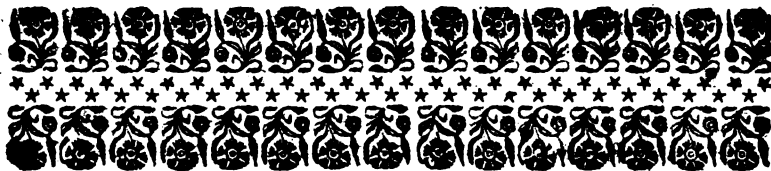
• Publice differet

A. & R.

CHRISTIAN HENRICH WEIDEMANN.

L I P S I Æ,

Literis BANCKMANNIANIS.

B. C. D.

S U M M A R I A

C A P. I.

Signorum definitio, refutato Hobbesio §. 1. Divisio §. 2. Mens Hominis signis naturalibus §. 3. 4. Et arbitrariis indicatur §. 5. Ad qua. pertinet sermo, cujus traditur definitio §. 6. Qua exponitur §. 7. 8. Rejeclā eorum sententiā, qui præter impositionem, quā certus sensus voci humana tributus est, pactum aliquod comminiscuntur §. 9. 10. 11. Sermonis finis §. 12. Vis significativa in sermone non semper est certa §. 13. Sermonis origo §. 14. Progressus Et varietas §. 15. Sermonis scripti necessitas §. 16. Ejus natura Et diversitas §. 17. Sermoni opponitur silentium, illius vero duplex est affectio, veritas Et falsiloquium §. 18. Quæ distinctius exponuntur §. 19. 20. Ex quibus aliorum de veritate Et falsitate sententia declaratur §. 21. Fides non est species veriloquii, nec perfidia falsiloquii §. 22. Idem dicendum de juramento Et perjurio, licet dissentiat Uffelmannus §. 23. Veritatis Et falsitatis divisio §. 24. Silentio, veritati Et falsitati similia est, dissimulatio, sinceritas Et simulatio §. 25. Disciplina, quæ circa sermonem occurrunt, indicantur cum connexionē sequentium §. 26.

C A P. II.

Officium quid? §. 27. Obligatio circa Sermonem presupponit legem, imprimis naturalem, quam insufficienter adducunt Grotius Et Puffendorfius §. 28. Hinc plenius eadem exhibetur intuitu Sermonis §. 29. Utq; eò rectius applicetur, præjudicia quadam remouentur §. 30. Quid intuitu Dei constituat lex naturalis quoad Sermonem, ostenditur §. 31. 32. 33. Præceptum Philatiæ adducitur, Et quid vel ratione malis

inferendi §. 34. vel depellendi §. 35. 36. 37. vel boni procurandi disponat, exponitur §. 38. Sequitur preceptum Socialitatis, quod aliis sermone benefacere, §. 39. ab iis mala depellere jubet §. 40. ledere vero alios prohibet §. 41. 42. Quod ulterius per precepta hypobetica declaratur §. 43. 44. addito quoad precedentia temperamento §. 45. usus sermonis quoad hostes traditur §. 46. Sanctio pœnalis adducitur cum dicendorum partitione §. 47. Quid in casu delinquentis nondum deprehensi, vel ipse reus, vel tertius facere debeat, explicatur §. 48. Quodnam verò, reo deprehenso, iudicis, rei, advocati, tertii sit officium, monstratur §. 49. An Sanctioni isti naturali quid adjecerit lex divina positiva universalis, disquiritur §. 50. Generalia quedam, qua ad universam tractationem precedentem pertinent, subjiciuntur §. 51. Ex quibus omnibus, quando veritas, falsiloquium, silentium pro virtute & vitio haberi debeant, distinctè ostenditur §. 52. Ac quando virtus premium, vitium pœnam mereatur, summarim indicatur §. 53.

C A P. I.

De natura Sermonis.

THESES. I.

Inter res, quæ sensibus ac intellectui humano obijciuntur, ea est differentia, quod quædam de sui tantum præsentia velut testentur, quædam verò non se ipsas tantum indicent, sed & simul alias connotent, earumque cognoscendarum ansam intellectui præbeant, quas quidem omnes, in ordine ad res signatas, Signorum nomine rectè complectimur. Est igitur Signum, res quædam sensibus objecta, aliùs rei sensibus haud obviè ideam in intellectu excitans, cum quo coincidit sententia THOMAE Sent. IV. dist. 1. qu. 1. art. 1. existimantis *signum, quantum in se est, importare aliquod manifestum, quo nos quasi manu ducamur, in cognitionem alicujus occulti.* Aliter Signum definit HOBBS Leviath. P. 1. c. 3. quod sit *antecedenti eventui, eventus consequens, & consequenti antecedens*, sed minus appositè; ista enim definitio saltem indicat diversam rerum connexionem, sed quando, aut quare altera ex rebus connexis habeat rationem signi, non

non exprimit; imo dum signum *consequi* dicit, à vero planè aberrat. Nam sive signum rem præteritam, sive præsentem, sive futuram indicet, adeoque, si connexionem ipsam spectes, illud rem signatam modo consequatur, modo comitetur, modo antecedit, astamen quatenus res aliqua signi nomen & indolem habere debet, eatenus semper antecedit ac suâ præsentia ideam rei vel præteritæ, vel præsentis, vel futuræ in intellectu humano excitat. Sic v.g. fumus, naturaliter spectatus, modo flammam extinctam consequitur modo præsentem comitatur, modo mox orituram antecedit; sed si idem homini pro signo esse debet, semper antecedit, ac ideam rei, prout est, eidem sistit, ut adeo tuto concludi posse videatur, ad essentiam signi requiri præcedentiam: interim à diversa signi cum re signata connexionem est, quod quædam signa prognostica, quædam demonstrativa, quædam remonstrativa audiant, quorum illa futuras, ista præsentis, hæc præteritas res designant.

II.

In universum autem signa rem aliquam notant, prout accurate docet *Illustris ac post fata quor, superstes PUFENDORFIUS de Jur. nat. & Gent. l. 4. c. 1. §. 2. vel quia naturalem cum re significanda habent cognationem aut coherentiam, vel quia entia sensu & intellectu prædita citra naturalem ipsorum habitudinem ejusmodi notionem eis imposuerunt, per quam certarum rerum imagines animo representantur.* Hinc (I.) à connexionis diversitate signa distinguuntur, & prioris quidem generis dicuntur Naturalia, posterioris Arbitraria; utraque exemplis perspicuis illustrat modo laudatus Autor, ut ea quidem hic repetere non opus sit. *add. UFFELMANN. tract. de Sermone. c. 2. §. 7. seqq.* Illud tamen observasse otiosum forsitan non fuerit, sæpè eandem rem eodem tempore aliquid notare ob physicam connexionem, & aliud quid ob impositionem arbitriariam, ut adeo certo modo Signa Mixta asserere liceat. Sic si navigantes calamitate maritimâ oppressi ignem excitent, fumus connexionem naturali ignem, arbitraria verò infortunium indicat: ita si dicam: Usque adeone mori miserum est? iste quidem sermo ob impositionem, meam de morte exhibet sententiam, sed vocis intensio, ac peculiaris ejus formatio, naturali quadam coherentia affectum meum, mortis

ſcilicet contemptum, notat. Præterea (2.) à diverſa ſignificandi vi ſigna diſtinguuntur, in Probabilia & certa, illa ARISTOTELI dicuntur *εἰκότα*, hæc *συμψύχια*.

III.

Sed de ſignis in univerſum agere noſtri non eſt inſtituti; id tamen à ſcopo noſtro haud erit alienum, ſi adhuc pauca quædam de ſignis, mentem humanam ejusque operationes indicantibus, præmittamus. Nimirum, cum inter corpus & mentem humanam ſua aliqua connexio, ideo illud naturaliter hujus habitudinem & actiones indicare ſolet. Nam ex ipſo corporis habitu, ex vultu, manibus, geſtibus, riſu, ſletu, ejulatione, ſuſpiriis, trepidatione, coloris mutatione & ſimilibus, alterius mores, affectus, ingenium, ac animi ſententiam ſæpè obſervamus: Hinc ortum Proverbium à CICERONE, præ Roſſio citatum: *Vultu ſæpe leditur pietas, habent enim oculi, frons & ipſe vultus ſuum ſermonem* ERASM. Adag. ſub Tit. Amicitia, pag. 42. & *animi imago vultus, indices oculi*. CICERO de Orator. l. 3. c. 59. Ex hoc fundamento animus, plerumque malignus, in monſtroſo corpore deliteſcere argumento, *εἰκότως* verò, perhibetur. Ex hac Cauſa Alexander M. apud CURT. l. 3. c. 6. à vultu Philippi Medici, legentis literas, quibus præditionis ſuſpectus reddebatur, non dimovit oculos, ratus in ipſo notas aut innocentie, aut criminis ſe deprehenſurum. Ex eodem fonte fluxit inſtitutum Pythagoræ apud GELLIUM Noſt. Attic. l. 1. c. 9. cui in more poſitum erat, adoleſcentes, qui ſeſe ad diſcendum obtulerant, non recipere prius, quam mores naturasque eorum, conjectione quadam de oris & vultus ingenio, deque totius corporis filo atque habitu, ſciſcitatus eſſet. Tandem huic principio quæque debetur, quando ECCLESIASTICUS cap. 21. v. 30. *ſtultum caechinnoſ tollere, ſapientem verò ſubridere* pronunciat: Sed iſta accuratiùs exponere eorum eſt, qui Phyſiognomiam, aut *Συμψύχια* moralem tractant, ut SCIPIO CLARAMONTIUS, JANUS HU-
ARTUS, aliique.

IV.

In ſpecie vox humana; quatenus adhuc citra accedentem hominum impoſitionem, ut actus merè naturalis ſpectatur, non planè falſax animi index eſſe ſolet. Hic enim aliquod momentum habet, (1.) naturalis vocis habitudo & differentia, de qua PLINIUS Hiſt.
Nat.

*Nat. Lib. II. c. 51. QUINTILIAN. Instit. Orator. l. II. c. 3. nam sonis homines, ut ara timida dignosci, veteres dixerunt. Hinc in effeminatis vox acuta, mollis & rupta indicium morum esse censetur, animum parilem ostendens. vid. Balthasar. Castilio. de Curial. l. 1. p. 42. Gravis autem animum fortem, Rudis ac aspera, agrestem indicare existimatur; quamvis hic non temerè aliquid pronuntiari debeat, maximè cum vox aliquando non naturalis, sed artificialis sit, dum id, quod natura intendebat, per artem mutatur; quorsum pertinebat apud Romanos Ars Phonalcorum, de quibus etiam agit POLLET. Hist. For. Rom. l. I. c. 11. (2.) Vocis articulatio. Hinc LIPSIVS *dialog. de rell. pronunc. lat. lingu. c. 6.* visus sibi est, molles & effeminatos Atticorum mores deprehendisse ex eo, quod tanto studio robustum sibilum literæ S. evitarent, restituendo in ejus locum T. quæ tamen conjectura non adeo solida videtur, cum experientia doceat, molles ac effeminatos homines mirè æstimare sibilantem sonum, contra duros Germanos veteres, quorum Germanam linguam referre videtur inferioris Germaniæ dialectus, usos esse literam T. ubi ex consuetudine Superioris Germaniæ S. ponitur. (3.) Diversus vocis usus. Cordati enim & sapientes aliis verbis sensus produnt, quàm stulti; nam juxta ECCLESIASTIC. c. 21. v. 29. *Stulti cor suum in ore gestant, sed sapientes os in corde.* Jactabundi & superbi verbis tumentibus crepant, non ita humiles; qui de omnibus quærit, curiosus; qui aliorum sententiis semper accedit, assentator; qui aliorum sermones non rumpit, aut in disputando cedit, modestus, ac civilis audit; denique qui sua semper loquitur, & quævis in buccam venientia effutit, eum naturam in concedendo judicio habuisse duriolem, turò concluderis. (4.) Peculiaris vocis formatio, intensio aut remissio. Nam suam quisque affectus moderatur vocem; in iracundis vocem propelli, ac, si ira atrox fuerit, acutam, asperam aut densam reddi, vel crebrà respiratione agitari observamus; in gaudio vox gravior est, aliquando tamen remissa, ubi grandior est affectus, & qui verba proferri propemodum non permittit; in timore & dolore vox supprimitur, & tremit, si intensior sit affectus. Alia denique luxuriosorum, alia blandientium, alia lascivorum vox esse solet. Verùm hæc utcunq; delibasse nobis sufficit;*

nam

nam quæ orationis in significando animo sit vis, plenius exposuit *Dn. RÖHRENSÉE in dissertat. Semiotic. moral. de oration. animi indice. hab. Witteberg. 1689.* secundum cujus ductum, de signis animum indicantibus, hætenus ferè philosophati sumus. *add. UFFELMAN. tract. de Sermon. c. 2. §. 7. ibiq; citatos.* In genere quoad signa, à corpore humano ejusque actionibus desumpta, notanda est distinctio, quam §. 2. n. 2. retulimus, quo factò, prudens harum rerum æstimator arbitritur, quantum singulis signis tribuendum sit. Sanè qui nimium hic sibi confidit, ac artem divinandi nimis jactat, eò ipsò animum à stultitia non alienum liquidò satis ostendere videtur.

V.

Non tantum autem corpus, ejusque motus, naturali quâdam coherentiâ animum humanum indicant, sed & iis vis significandi arbitrio hominum sæpe tribuitur. Hinc multæ actiones & gestus signorum arbitrariorum rationem habent, quæ non nativâ, sed impositâ vi animi sententiam pandunt. Nam *viâ decedere, & loco assurgere, inclinari, manus osculari, apud plerosq; honoris signum est; caput inter salutandum nudare, calceos deponere, apud alios honorem, alibi contemptum notat: Sic contumelia signum est alicubi, medium digitum ostendere, sicut monstrare, quod Italis dicitur. Barbam apprehendere alibi ignominiosum, apud alios honorificum. Id quoq; passim receptum, ut capite modicè inclinatò aliquid affirmemus, eòdem in latere concussò negemus, ac tergò obversò aliquid respuamus.* PUFENDORF. *d. l. §. 2. add. UFFELMAN. d. l. c. 2. §. 8. p. 18.* Ad hanc etiam classem referri debet lingua mutorum, quam gesticulationibus institunt, *vid. c. 25. X. de Sponsal.* cui Imperatores Turcicos studuisse, Historia Ottomannica docet. Memorabile est, quod Dominus de Sancy, Legatus Gallicus in Turcia, retulit, teste PUFENDORF. *d. §. 2. se vidisse duos mutos, unum natione Turcam, alterum Persam, sed qui se mutuò intelligere non possent, quod diversis signis & gestibus uterentur; tunc repertum fuisse textum mutum, qui istis loco interpretis inservire poterat.* Cum ista mutorum lingua convenit eorum institutum, qui digitis, ac aliis gestibus, sensa animi sibi explicant. Illud observari meretur, sæpe non adeo liquidum esse, utrùm signum aliquod sit naturale, an arbitrium; quod locum aliquem aut rem designaturi, directâ aut extensâ versus eundem manu, digitòve utamur, fortassè inter

naturalia magis, quam arbitraria signa retuleris, iudice PUFENDORF. d. §. 2. Idem d. l. inter arbitraria referre videtur gestus, quibus designantur desideria illorum actuum, ad quos ejusmodi motu corporis opus est, quibus utcumque inscisia lingua suppleatur inter exteros versantibus; item exemplum Saltatoris apud LUCIAN. de Saltation. fabulam de adulterio Maris & veneris ita saltando exprimentis, ut narrare videntur; sed ista potius ad naturalia signa referrem. Sane enim inter rem, ejusque imaginem naturalis est coherentia; igitur qui hanc gestibus exprimit, illam quoque naturali indicio ostendere cenferi debet. Exinde quoque colligerem, inter signa, quibus muti, vel alii erga mutos utuntur, sæpè naturalia quoque occurrere; & fortè tale est, de quo CELSUS in l. 7. §. 3. fin. de supellect. legat. Nisi forte & eos qui loqui non possunt, conatu ipsa & sono quodam καὶ τῆ ἀνάγκῃ φωνῆ dicere existimemus. De cætero parum tandem refert, si de moralitate signi quaestio instituat, utrum illud naturale, an arbitrarium sit, quoniam tum vim significandi non significationis causam respicimus.

VI.

Sed ut propius ad scopum accedamus, voti, quam antea, velut naturale signum, aliquid significare diximus, hominès quoque aliam addidere significandi vim, aded, ut musta indicet, inter quæ & vocem nulla naturalis est connexio. Cum hac igitur adventitia significandi virtute spectata vox dicitur Sermo, qui aded nobis est vox articulata hominis, ex impositione animi sensa significans. Operæ pretium fuerit, pressius paululum singula considerasse, quo, naturæ sermonis expositâ, eo promtius ejus quoque moralitatem, qui præcipuus hujus disertationis est scopus, explicare nobis liceat.

VII.

Dicimus igitur (I.) VOX. Distingui Sonum & Vocem, velut genus & speciem notum est. Sonus enim est, quicquid auribus percipitur, cujus quidem formalem rationem accuratius exponere Physicorum est, vid. UFFELMAN. d. tr. c. 2. §. 1. ibique citat. BACODE VERULAM. in Sylv. Sylvar. cent. 2. Vox verò à pulmone & gutture, aliisque instrumentis proficiscitur, juxta quam suppositionem utique solis animantibus, non etiam rebus inanimatis, convenit, de quo latius UFFELMAN. d. c. 2. §. 2. 3. 4. add. GELL. Noct. Attic. l. 5. c. 15. ubi recenset varias Philosophorum, corpusne sit vox, an ἀσώμα-

ter, sententias, cum Epictisi. (2.) *ARTICULATA*. In genere
 vox si spectetur, confusa & distincta eadem esse potest; ast si eadem
 sermonis nomen assumere debeat, articulata quoque illam esse
 oportet. Quæ verò ad vocem, ejusque articulationem requirantur
 instrumenta, & quomodo vox fiat, illud exponere itidem Physicorum
 est. Vulgò hæc requiri solent: guttur, palatum, lingua, labium &
 dentes ita quidem ut linguæ principem locum deferant, quâ deficien-
 te vox articulata cesset, nisi Deus per miraculum defectum illum sup-
 pleat, cujusmodi quid recenset *l. 1. C. de Off. Prof. Prat. Afric. vidi-
 mus venerabiles viros, qui abscissis radicibus linguæ penas suas miserabi-
 liter loquebantur*; quamvis enim ista tropicè poterant intelligi, pro-
 priè tamen illa accipi debere, ex Historia Vandalica patet. *vid. PRO-
 COP. Hist. Vandal. l. 3. add. BRUNNEM. ad Cod. d. l. 1. CUIJAC.
 observ. lib. 19. c. 6.* Sed ea omnia, ut diximus, aliorum est exponere,
 quibus etiam ista relinquimus. Pluscula interim hanc in rem addu-
 xerunt *UFFELM. d. l. §. 2. ROTHIIUS differt. de Sermon. homin.
 hab. Ulm. 1679. §. 6. 7. 8. 9.* ex professo vero ista tractarunt *CORDE-
 MOY in Discursu Physico de la Parole, cujus Summam exhibet OL-
 DENBURG. in act. Philosoph. Societat. Reg. Anglic. mens. Jul. 1668.*
 Porro *GUILIELMUS HOLDER in Elementis loquela, quorum com-
 pendium itidem sinit OLDENBURG. d. tr. mens. Majo 1669. add.
 SCALIGER. de Subtilitat. Exercit. 259.* (3.) *HOMINIS*. Deum
 & Angelos loectos esse, plus vice simplici testantur S. Literæ, sed uti
 modum loquendi hic ratio nostra assequi non potest, quicquid inepti-
 ant Scholastici, ita sermo iste ab instituto nostro planè alienus est.
 Porro dum de homine loquimur, excludimus bruta; quamvis enim
 voces articulatas aliquando proferre queant, nunquam tamen voces,
 conceptuum animi significativas, ac moralitatis capaces, edere valent,
 de quo uberius: *PUFENDORF. d. c. 1. §. 1. UFFELMAN. d. c. 2. §. 5. 6.*
ROTH. d. diff. §. 3. Multo magis excludimus res alias inanimatas;
 nam licet & his loquela aliquando tribuatur, *vid. ROTH. d. diffut.
 §. 4.* attamen illud vel fabulosum esse, vel tropicè intelligendum,
 quis non videt? *vid. MASSEN. in Specul. Veritat. occult. BACO DE
 VERULAM. de Sapient. Veter.* De cætero omnibus hominibus fa-
 cultas sermocinandi non competit; excluduntur enim infantes, &
 qui surdi nascuntur, quævis hoc seculo Velasco Fratri Conestabilis
 Casti-

Castilia, memorabile quid contigisse dicatur, nam surdum natum loqui, scribere, legere, & intelligere Autores docuerunt. Par Specimen Wallisius Oxonii edidisse perhibetur. PUFENDORF. d. l. §. 3. in cujus rei veritatem & causas alii inquirant.

VIII.

Perigimus in definitione (4.) *EX IMPOSITIONE ANIMI SENSU SIGNIFICANS*. Quid animi sensu seu cogitationes sint, & quomodo de rebus objectis conceptum sibi formare soleat mens humana, illud hic præsupponitur: illos autem animi conceptus per voces articulatas determinatè indicari, non ob naturalem quandam connexionem, sed meram impositionem (licet alio sensu vox signis naturalibus rectè accenseatur, de quo §. 4.) luculenter probavit Dn. PUFENDORF. d. l. §. 4. 6. verbis: *Quo loco & hoc observandum* adeo ut ad illum provocasse probationis sit compendium. add. GROT. de Jur. Bell. & Pac. l. 3. c. 1. §. 17. n. 4. UFFELM. d. l. §. 10. Illud nobis addendum generaliter, nos ñs esse vocabulo impositionis, quia, ut mox videbimus, non adeo liquidum, an homines suo tantum Marte vim significativam vocabulis tribuerint, an vero Deus vocabulorum quorundam sensum primos homines docuerit? Hinc terminus generalis adhibendus fuit, ne addita restrictio in alteram partem impingeret. Illud tamen certum videtur, quod impositio maximam partem ad homines ipsos sit referenda. Quo posito, deinceps consideranda, tum impositionis modus, tum personarum imponentes; nimirum ille in eo consistit, quod vocabulum cum re quadam, voluntate hominum, quasi connectatur, adeo, ut illo audito hujus idea in mente eorum exciteretur, qui illus instituti sunt gnari. Quoad has vero distinguendum inter nomina, ut dici solent, propria, quæ certam personam, locum aut aliam rem designant, & appellativa, quæ plures res ejusdem generis notant. Illa imponere solent illis, quibus imperium aut dominium in personam ac rem competit, PUFENDORF. d. l. §. 4. in fin. His vero vim significativam tribuere possunt nunc plures homines, nunc unus, cujus institutum deinceps in alios dimanet, ac ab iis ipso usu approbetur: Specialius autores singulorum vocabulorum designari non possunt. Illud interrim ex eo liquet, & ipsam impositionem, modo posse esse generalem, quæ à pluribus sit facta, modo specialè, quæ ab uno sit profecta, & ipsam

ipsam sensus, vocabulo tributi, cognitionem duplicem esse; aliquando enim generalis est, ut verborum, quibus in vita civili utimur, aliquando specialis, qualis occurrit, circa vocabula artis seu terminos technicos. Huc imprimis pertinet Steganologia; quæ speciali quorundam instituto, ac impositione nititur; ex quo genere est Lingua Wallonica, *Rothivelsch*; quæ quidem ex communi ac usitato sermone conficitur, dum singulis vocibus, consuetum sensum habentibus, voces nihil significantes vel præponuntur, vel postponuntur, vel inseruntur, quod quidem institutum variè mutari potest. Poterit etiam aliis rebus v. g. clangori tubæ, accenso igni, campanarum pulsui, sclopeti explosioni &c. uti communis, ita etiam singularis, ac quibusdam saltem notus sensus imponi, ut adeo in istis etiam signis quasi Steganologia quædam occurrat.

IX.

Illud paulo accuratius expendi meretur, an impositionem memoratam aliqua comitetur conventio; quæ necessitatem quandam moralem hominibus afferat vocabulis hoc, non alio modo utendi? Eam sanè asserit GROT. *d. l. §. 8. n. 2.* exercitius adhuc PUFENDORF. *d. l. §. 5. & de Officio hominis & civis l. c. 10. §. 2.* quam etiam sententiam communiter approbati videas. Hinc, quo ei, à se quoque probatur, majus conciliaret pondus UFFELMANN. *Aristotelem* in partes trahit, ejusque definitionis, juxta quam, *nomen est φωνή σημαστική κατὰ συνήκην*, energiam ostensurus, *κατὰ συνθήκην*, non *ex instituto*, ut vulgo, sed *ex conventione*, vertendum esse contendit, *d. c. 2. §. 11. 12. 13.* Cæterum si paulo penitius rem consideres, gratis ejusmodi conventionem fingi, facile patebit. Illis, qui conventionem asserunt, incumbit probatio; sed quomodo hanc expedient? tabulas conventionis producere, iis erit impossibile; si autem ad rationes confugiant, omnes sibi reperient contrarias. Nam cum probabile sit, sermonem à tenuibus principiis ortum, successu temporis esse sensim locupletatum, ac in concinniorrem formam redactum, imo cum tempore insignes sensisse mutationes, ac ex varia depravatione & confusione varia ejus extitisse idiomata, ceu ipse PUFENDORF. *d. l. §. 3. in fin.* fatetur. Quo, quæso, tempore conventio illa fuit inita? Hoc autem si nominari nequit, tota illa res suspecta redditur. Et sane nullo tempore interponi tale pactum,

pactum, eo exemplo liquidum fit, si consideres, qua ratione sæpè vocabula peregrina in vernaculam transferantur. Huic enim rei unus vel alter idiomatis peregrini peritus occasionem præbere solet, dum vocem peregrinam sermone patrio inserit, cujus sensus deinceps in alios dimanat, adeo ut tandem in commune indicium evalescat. Heic enim constat quidem de impositione; sed quando conventio quoque istius vocis intuitu incatur, id verò nullibi apparet. Imo nulla planè istius conventionis est necessitas. Num enim ideo conventio fuit necessaria, quo constaret, quomodo homines sermone uti debeant? Atqui hoc lege naturali jam est definitum. Sicut enim hæc omnes actiones humanas moderatur, ita postquam vox mediante impositione, in commodum societatis humanæ instrumentum formata est, procul dubio laudata lex, ejus quoque usum dirigit. Hinc calculum non merentur, quæ pro necessitate conventionis *Dn. PUFENDORF. d. §. 5.* assert: *licet enim statuamus, primas linguas hominibus immediatè infusas, cum tamen quilibet hominum suam sermocinandi facultatem seorsim obtineret, eademq; libere uti posset, qualibet verba quibuslibet rebus pro lubitu applicando, non poterat ea facultas usum obtinere, nisi conventio inter diversos homines foret inita, ut quisq; uniformi modo ista uteretur, eademq; res iisdem vocabulis exprimeret. Cum enim in naturali libertate constitutus, facultates suas alteri obnoxias non habeat, sed ex proprio judicio eis queat uti, nullo jure alter postularit, ut hoc & non alio modo easdem adhibeam, quo exinde de sensu animi mei judicare possit, nisi super isthac re pacto inter nos convenirit.* Nam naturalis illa libertas satis mero jure naturali restringitur, hinc sicut nemo me lædere debet suis actionibus, sed potius data occasione officia humanitatis iisdem mihi exhibere, etiamsi nulla conventio inter nos eo fine fuerit interposita, ita & usum sermonis ad eosdem fines dirigere quis debet, licet nullum pactum præcesserit. Ejusdem notæ sunt, quæ tract. *de off. Hom. & civ. lib. 1. c. 10. §. 2.* adducuntur: *quem libet teneri ita adhibere in sermone communi vocabula, prout receptus ejus lingua usus fert.* Nam ista ratio saltem evincit, adesse obligationem quoad usum sermonis, minime vero, quod ista obligatio mediante pacto fuerit excitata, cum principium ejus luculenter satis pateat, ut modo ostensum. Ulterius nùm ideo forte conventionis opus fuit, quo obligatio naturalis eò magis firmaretur? Equidem solent

aliquando ejusmodi pacta iniri, sed non temere, minime omnium autem tales conventiones sunt asserendæ, nisi liquidissimis indiciis earum existentia queat probari, quæ sane hic deficient. Aut num ideo conventio inenda fuit, quo obligatio naturalis augetur? verum nec hoc asseri potest, quia experientia docet, nulla alia intuitu sermonis ab alio postulari posse officia, quam communia, nisi forte inter aliquos speciale pactum intervenierit. Nec ejusmodi augmentum ipse PUFENDORF. admittit, dum *attendit conventionem illam de adhibendis certo modo signis respicere alias obligationes, quibus explendis signa illa inserviunt. d.l. 4. c. 1. §. 7. in fin.* Denique num ideo conventio interponenda, quo factæ impositionis duratio definiretur? Sed hoc sensu nullam intercessisse conventionem, liquido apparet ex eo, quod non tantum multorum vocabulorum significatus cum tempore variantur, sed & quod singulis hominibus integrum sit, in proprium usum communem verborum sensum immutare, quod utrumque iterum concedit. Dn. PUFENDORF. *d. c. 1. §. 6.* sed sanè licitum haud foret, si immutabile aliquod pactum, communem impositionem tueretur. Tandem num ideo conventio adhibenda, quia alias vocabula distinctè satis non significassent? videtur hoc innui d. tr. *de Off. Hom. & Civ. c. 10. §. 2. Necessum est inter eos, qui eadem lingua utuntur, tacitam intercessisse conventionem, ut certam rem certo & non alio vocabulo denotent; Ni enim in uniformem vocum applicationem fuerit conspiratum, impossibile est, ex sermone alterius sensa animi colligere.* Verum ista saltem ostendunt necessitatem impositionis non conventionis.

X.

Ex his satis constare videtur, ad explicandam vim vocis significativam opus quidem esse impositione, non autem generali aliquo pacto, cum vox semel per impositionem in instrumentum vitæ humanæ formata, deinceps eandem normam subeat, quam reliquæ actiones humanæ habent. Res ista clarior fit, si pressius paululum sermonem cum reliquis actionibus compares: hæc nimirum, v. g. extensio brachii, motio pedum, instrumenta vitæ civilis esse possunt, licet ut meræ naturales spectentur; verum vox usum satis præbere non poterat, nisi ingenio humano vis significativa ei conciliaretur: quare necessaria erat impositio, quæ illam produceret. Porro, sicut usum
reli-

reliquarum actionum dirigit lex naturalis & positiva, citra omnem præviã conventionem generalem, ita nulla omnino potest dari ratio, quare quoad usum sermonis talis conventio supponi debeat: quin dicendum potius, omne id, quicquid homines hic agunt, eo pertinere, quo vox in habile vitæ socialis instrumentum efformetur. Ex ista comparatione etiam videtur conjici posse causa commentitiæ illius conventionis; nimirum cum vox institutum aliquod humanum prærequirat, antequam usum habere queat, ideò illo deprehensò existimatum fuisse videtur, quasi ejusmodi instituto opus quòque sit ad excitandam sermonis normam; sed hic aberratum esse, satis nunc ostensum puto.

XI.

Hæc cum ita sint, frustra porro disquiritur, siue conventio illa, tacita aut expressa. Otiose quoque distinguitur in *Generalem & Specialem*, quæ tamen adhuc suo modo generalis sit, ac locum habeat v. g. inter artifices, *d. l. 4. c. 1. §. 6.* Equidem illud non nego, sæpè speciale aliquod pactum intuitu sermonis interponi, de quo distinctius deinceps agendum erit; verum id non comitatur impositionem, sed eam olim factam præsupponit, ac specialius sermonis usum definit, atque adeò ab eo, de quo hic loquimur, penitus est diversum. Porro illud largior, aliquando impositionem ipsam comitari aliquod pactum, quale exemplum occurrit in *Jonathane & Davide 1. Sam. 20. v. 19.* sed illud plane speciale est, nec sine manifestis indiciis asseri potest; ac adeò ab eo ad generalia illa, de quibus hæctenus quæstio fuit, argumentari non licet.

XII.

Ex dictis etiam intelligitur quis sit *Finis factæ impositionis*; nempe proximus omnino est vis *significativa*, hanc enim intendimus, eamque in definitione data innuimus. Alii alium adhuc finem addere solent, conservationem scilicet humanæ societatis, sic enim *UFFELMAN. d. c. 2. §. 14.* sermonem definit: *Sermo est vox articulata mentis humana conceptus alteri denunciãns ad colendam & conservandam hominum inter homines societatem.* Cæterum si rectè rem expendas, ille finis pertinet ad sermonis moralitatem, non naturã. Hinc licet humanam societatem sermone turbes, sermo nihilominus est; quare rectius forsitan iste finis in definitione omittitur.

XIII.

XIII.

Vidimus ita qua ratione vis significanti voci humanæ concilietur, quia tamen vocis & rei significantæ connexio est arbitraria, ac insuper eadem vox varia sæpe notare solet, idè sermo non satis perspicuè semper animi sensa indicat, sed magna subinde incertitudine laborat. Hinc etiam in Perspicuum & Obscurum distinguitur, ac varias Prudentia introduxit cautelas, quibus obscuritas illa in vita civili evitari queat. De cætero circa obscuritatem, ac varias ejus causas, nec non modum eandem tollendi, occupatur Prudentia interpretandi, quam quidem hic nominasse sufficit; hæc ejus indolem, fundamenta, ac necessitatem exponere, extra difficultum est.

XIV.

Quando autem illud institutum, quo voci indicandi virtus est tributa, cœperit, & quæ adeo sermonis sit origo, ac progressus, id quoque disquiri solet? Circa quod manifestum est, istius rei decisionem præsupponere cognitionem de origine generis humani: hæc dum fuerunt destituti ethnici, quid mirum, quod circa originem sermonis etiam multa fabulati sint; ejusmodi fabulas videre est apud DIODOR. SICUL. l. 1. *Bibliothec. c. 8.* HORAT. l. 1. *Sat. 3.* LUCRET. lib. 5. VITRUV. *de Architect. l. 2. c. 1.* vid. PUFENDORF. d. l. 4. c. 1. §. 3. Nobis vero Christianis cum de origine generis humani constet ex S. literis, ideo ortum sermonis summa cum veritate quoque nobis ostendere datum est: Nempe uti à Protoplastis, Adamo & Eva, origo generis humani, ita sermonis quoque deducenda est. Utrum autem Adamus proprio Marte vocibus sensum aliquem imposuerit, quod vult HOBBS. *Leviath. c. 4.* & probabile videtur ex GENES. l. 2. v. 19. 20. nec abluunt illi, qui contendunt, *num non temere, sed summâ ratione vocabula animantibus imposuisse, ex peculiari ipsarum naturâ desumpta, & diserte ipsorum proprietates exprimentia, ut ad primum vocabuli sonum mox natura ejus intelligeretur,* uti est apud PHILON. *Jup. de opific. mundi,* An vero primæva lingua à Numine primis hominibus immediate fuerit infusa, quod plerisque Christianorum persuasum esse testatur PUFENDORF. d. c. 1. §. 3. & latius deducit ROTHE. *differt. §. 11.* circa illud unicuique sentiendi libertatem relinquimus. Forte non improbabile est, si utrumque certo modo asseramus.

XV. Lin-

Linguam autem Protoplastorum non fuisse omnibus numeris absolutam, forsitan rectè dicitur cum HOBBSIO *d. l.* existimante *Adamum ea sermone copia fuisse instructum, quanta indigeret, licet eadem Oratori aut Philospho non suffecisset.* Nam licet summa Sapientia fuerit præditus Adam, attamen illorum temporum status tantam verborum copiam nondum postulavit, quanta, auso insigniter hominum numero, ac constitutis variis societatibus, est necessaria: Igitur nulla erat necessitas tot vocabula excogitandi, *add. PUFENDORF. d. §. 3. in fin.* Uti autem primæva illa lingua per usum audiendi in posteros dimanavit, ita majores indies progressus eam fecisse, & variis accessionibus fuisse auctam, probabile est. Unicam tamen mansisse linguam usque ad extructionem turris, quam in Terra Sinear moliebantur homines, autoritate S. literarum adstruimus. Ab hoc autem tempore hominum exstruentium superbiam Deus punivit, non linguarum oblivione, prout sentire videtur HOBBS. *d. l.* *quando omnis sermone copiam penitus interisse ad Turrim Babel, & omnem hominem sermone sui oblivione à Deo fuisse percussum,* pronunciat, sed confusione; quæ quomodo & quousque facta sit, ex authoribus propriis ostendit ROTH. *dict. dissert. §. 13.* Hanc igitur poenam subsecuta est linguarum varietas, quam dubio procul crebræ gentium migrationes insigniter deinceps auxerunt, *add. KIRCHER. in Turr. Babel. p. 130.* adeo ut hodie non tantum magnus variarum linguarum sit numerus, sed & una sæpius lingua diversis constet Dialectis. Postquam ergo sermo in eum deductus est statum, curiositas hominum de his, quoque solet esse sollicita (1.) **Quænam linguarum sit antiquissima, circa quod variè sentiunt;** ut tamen Ebræam linguam fuisse oris & eloqui commune principium, communius existiment, *vid. BOCHART. Geogr. Sacr. P. I. Lib. I. c. 15. BUXTORF. de orig. lingue Ebrae P. II. BECAX. in Hermathen.* (2.) **Quantus sit linguarum numerus?** Hunc facta confusione quidam definire ausi sunt, dum 70. 72. 75. 120. 130. linguas asserunt. *vid. BOCHART. d. l.* an autem quis repertus sit, qui in universum linguarum numerum determinare voluerit, nobis non constat. (3.) **Quænam linguæ sint cardinales, ex quibus cæteræ dependeant?** Hic quoque multâ

plex est hominum conatus, sed *solidum eorum esse tentamentum, qui in hoc negotio adeo arduo aliquid se prestare posse credunt*, pronunciat KIRCHER. in *Turr. Babel. p. 218.* nobis ista prolixius persequi nec libet, nec licet, cum enim ea omnia moralitatem sermonis, quam hic præcigne spectamus, non attineant, nostra tandem parum refert, quid quisque hic statuere, aut in quantum nugari velit.

XVI.

Id tamen paucis attingere dividia non erit, ad progressum sermonis referendas quoque videri notas illas, quibus sermo consignari, atq; ita oculis exhiberi solet, ex quo instituto Sermo scriptus oritur. Quamvis enim Protoplastum peritia scribendi fuisse destitutum nolum temere asserere, attamen postquam posteri ejus variè dispersi sunt, sanè penes eos indistinctè artem illam viguisse, non facile quis dixerit. Quin integros populos, ut Germanos, diu istius artis fuisse expertes, quidam adstruere non verentur. *vid. CONRING. de Orig. Jur. Germ. c. 1. §. 1.* quod tamen Autoribus suis defendendum relinquimus, cum in re tam incerta vix tuto quid definiatur. Licet autem integras gentes à scriptionis imperitia absolvas, adhuc tamen scriptio rectius ad sermonis progressum, quam initia, refertur. Nam experientia etiam hodiè testatur, multos homines loquendi quidem, non verò scribendi artem callere, & ea in universum humanorum inventorum est ratio, ut initia eorum perfectio quædam haud comiteretur, sed sensim potius illa magis ac magis excolantur. De cætero facile constat, necessitatem quandam homines ad istud scribendi institutum compulsisse. *Insignis enim hujus utilitas inventi est, & singulare beneficium propitii Numinis, quod ita multis imbecillitatibus ac defectibus nostris, quibus maxime post lapsum laboramus, succurrere provida curâ voluit. Sonus verborum & orationis, emissa voce, confestim evanescit, nec memoriam hominum ita firmiter etiam ingreditur quin temporis lapsu aut incuria facile elabatur, aut, stuxa adeo & lubrica hominum fide, sæpenumero labefactetur. Neque vero idem auras penetrat in immensum, ut contra exiguo inclusus spatio extinguatur aëris tractu, & absentis adeo aures non feriat, sed inter presentes tantum possit usurpari. Scriptum contra etiam tum remanet, cum loqui desistimus, tanquam expressa sensuum nostrorum animis, effigies labilem ac infelicem memoriam adjuvat, perfidia obicem ponit, & quocumq; locorum velis, vicem presentis ac loquentis*
non-

nonnunquam feliciter implet, ac si ex ore tuo alter confusa sensa percipiat. Ita satis eleganter & copiosè necessitatem, ac usum hujus instituti eloquitur *Dn. RÖHRENSÉE d. Diss. §. 34.*

XVII.

Sed ut naturam sermonis scripti propius paulo intueamur, est ille juxta *HÖLDERUM* referente *OLDENBURG. in actis Philosoph. Reg. mens. Maj. 1669. Descriptio signorum audibilium signis visibilibus,* seu ut alias diceret, sermonis dicti per signa quædam visibilia facta expressio. An autem scriptiois inventores certâ quâdam ratione ducti fuerint, quo literarum, ex quibus scriptio regulariter constat, elementa in eam cogent figuram, quæ hodiè in diversis linguis cernitur, an vero multiplex illa literarum forma sit mere fortuita, illud definire haud ausim, benè tamen hoc, quod fallatur, & fallat *HOBES.* quando inventum literarum scriptarum *difficillimum* pronunciat, *uspotè profectum ab observatione diligentissima motuum lingue, palati, laborum, aliorumq; loquendi organorum, ita ut eisdem essent characterum differentia quibus distinguerentur. Leviath. c. 4,* nam malè ad literas scriptas transferuntur, quæ ad dictas pertinent. Has enim à loquendi instrumentis in labiales, gutturales, dentales &c. distingui notum est. *vid. UFFELM. d. tr. c. 2. §. 2.* sed cui persuadebit *HOBES.* v. g. figuram literæ A confectam esse juxta motum lingue, palati aut laborum? Modus scriptiois varius esse potest, prout varias elementorum figuras hominibus effingere placuerit, summâtim tamen duplicis generis signa occurrere videntur: vel enim per animalium aliarumque rerum figuras mentis sensus exprimuntur, ceu apud *Ægyptios* moris fuit, de quo testantur characteres in ruderibus obeliscorum & Pyramidum adhuc conspicui, qua de re *Scriptores* proprii *PIER. VALERIAN. in Hieroglyphic. KIRCHER. Oedipus Ægyptiac.* consulendi *add. POLYDOR. VIRGIL. de rer. inventor. l. 3. c. 11. n. 20.* Ejusmodi porrò figuris non singulæ voces, sed sæpè integræ quoque propositiones exprimebantur. *vid. BACON. DE VERULAM. de dign. & augm. Scient. c. 35. add. COGNAT. SEQUAN. Invent. Sylv. c. 2. SARD. de rerum inventor. MARTIN. in Pref. Hist. Sinens. MANDELSLOH. Itinerar. KIRCHER. Chin. illustr. NEUHOFF. Itinerar. Sinens. General. Descript. c. 2.* vel figuris arbitrariis alias nihil notantibus sermo exhibetur, quæ quidem ele-

mentorum figuræ, pro linguarum diversitate, diversæ quoque sunt, ut tamen plerumque in iis linguis exprimendis eodem utamur charactere, quæ ita inter se sunt cognatæ, ut una ex istis fons sit reliquarum. RÖHRENSEE. *diff. disput.* §. 34. Quis verò primus scriptionis sit Autor, de eo magnum apud idoneos scriptores esse certamen testatur, POLYDOR. VIRGIL. *d. tr. l. 1. c. 6.* ipse intuitu certarum gentium quasdam de primo inventore recenset sententias, add. SARD. *d. l. 1. c. 1.* quas incertas conjecturas ut prolixè hic reperamus opus non est. Denique vis significativa in sermone scripto, potèndè sicut in dicto, duplex est, vel generalis, quali gaudent communia literarum elementa, ad exprimendam aliquam linguam in aliqua gente recepta, vel Specialis, quæ ex compacto certis figuris tribuitur, unde existit Steganographia, cujus species infinitæ esse possunt, quas fusiùs persequi, nostri haud est instituti. Elegans cum primis est illa occulte significandi ratio, cujus meminit HAPPEL. in *Sächs. Wittekind* / 1. 2. ubi sub involucro picturæ sensa animi latent, quæ sanè nullis suspicionibus est obnoxia. *vid. GELLIUM. Noct. Attic. l. 17. c. 9.* POLYDOR. VIRGIL. *d. tr. l. 2. c. 8. in fin.* BROIDÆ in *contin. Hist. For. Rom. Polleti. l. 5. c. 12.* VERULAM. *de augm. Scient. l. 6.* & qui professo studio Steganographiam exposuerunt, GUSTAVUM SELANIUM, JOHANN. TRITHEMIUM, CASPAR. SCHOTTUM, JOHAN. HENR. DE SUNDE, CARAMUEL. à LOBKOVITZ, KIRCHERUM, adde sis iudicium Kuhlmanni apud MORHOF. *Polybistor. l. 2. c. 5. p. 359.*

XVIII.

Superest ut diversum Sermonis statum ac affectiones quoad significandum consideremus. Nimirum aliquando (1.) non loquimur, ac adeo nihil sermone indicamus, hinc oritur silentium, i. e. Sermonis omissio. Quamvis autem ita per sermonem nihil indicetur, sæpè tamen silentium cum certis circumstantiis consideratum, pro peculiari signo est; solet silentium aliquando Taciturnitatis, aliquando parcitatis loquendi nomine venire. *vid. UFFELM. d. tr. c. 5. §. 4.* Sed illi termini notant diversam silentii moralitatem, adeoq; hæctenus à nobis nondù considerari debent, utpote de silentio physicè spectato sollicitis. Aliquando (2.) loquimur, tum duplex adest

ad est sermonis affectio, Veritas aut Falſiloquium. Equidem longè plures affectiones hic eſſe videntur, ſi tot nomina audias, qualia ſunt, mendacium, garrulitas, præcipitantia, curioſitas, maledicentia, conviciatio, petulantia, calumnia, jaſtantia, ironia, *δυωμια* ſive incivilis reſponſio, *ἀκρομοδος*, ſeu ſimulata repudiatio alicujus rei quam opramus, impudentia, *Φιλωνεμία*, ſcurrilitas, obſcœnitas, dicacitas, cavillatio, futilitas, aſſentatio, delatio, prævaricatio, ſufurratio, &c. ſed omnia illa, & alia ejus generis nomina, non norant peculiarem ſermonis affectionem, veritati & falſiloquio contradiftinctam, ſed potius duplicis hujus affectionis diverſam moralitatem, ſeu habitudinem, quam, juxta normam legis aut prudentiæ, illæ ſorriuntur: quam tractationem hic etiam nondum attingimus, ſed veritatem & falſiloquium itidem phyſicè adhuc ſpectamus.

XIX.

Veritas eſt ſermonis ac mentis convenientia cum re; Falſiloquium eſt utriusque cum re diſconvenientia. Intelligimus hic eam veritatem & falſitatem, quæ alias Logica dici ſolet; hæc enim ſi ſaltem conſideretur, quatenus in animo latet per convenientiam & diſconvenientiam mentis & rei definiri ſolet; ſi verò ſpectetur quatenus palam proferitur, tum menti ſermo eſt adjungendus, juxta definitionem modo datam. Hinc ſicut primo reſpectu nomina veritatis & falſitatis adhibentur, ita ſecundo non incongruè veriloquii & falſiloquii terminus uſurparetur. Quo autem iſta liquidius intelligantur, quatuor hic ſunt conſideranda: (1.) res quæ concipitur. (2.) Conceptus mentis ejusque elocutio. (3.) Utriusque cum re convenientia vel pugnantiæ. (4.) Convenientiæ aut pugnantiæ ſcientia vel ignorantia. Quod Primum attinet, per rem intelligimus ea omnia, quæ menti humanæ objici ſolent, & extra hominem concipientem ſunt; porro eo nomine complectimur facta loquentis propria, ſive præterita ſint, ut delicta olim commiſſa, ſive futura, v. gr. ſi quis ſermonem eloquatur conſenſum, quo alteri aliquid dare decreverit; Iſtud pactum aut fides ejusque executio ſimul ſumta, conſtituunt objectum veritatis & falſiloquii, ac adeo ab eventu pendet, an verè an falſo locutus quis ſit. Ulterius nihil intereſt, ſive facta illa ſint corporis, ſive animi, hinc

sæpè ipsa cogitatio naturam objecti habet, v. gr. si delinquens interrogetur, quam de delicto suo, cum illud patraet, habuerit sententiam, hæc, objectum veritatis aut falsiloquii, deinceps erit. Quoad secundum omnino asserendum quod sermo cum mente conspiret, quocunque demum modo utrumque se in ordine ad rem ipsam habeat. Nam sermo semper directionem mentis præsupponit, adeoque peculiaris sermonis habitudo, similem in mente conceptum arguit, v. g. si dicam: non commisi delictum, hæc oratio non potest non ex conceptu innocentiaæ procedere, quod vulgò sæpè oratio cum mente pugnare dicatur, id quomodo intelligendum sit, mox ostendemus. Quantum ad tertium; sermo ac mens tum convenit cum re, quando de eadem talis formatur, & exprimitur conceptus, qui rei indolem repræsentet; tum autem cum re pugnat, quando conceptus ab indole rei est alienus; & ista convenientia & pugnantia est veritas ac falsiloquium. Quod denique quartum concernit, observandum, quod aliquando de re quadam nobis formemus conceptum, qui rei etiam conveniat, ut tamen id ignoremus quam veritatem merito diceres fortuitam, aliquando verò veritatis etiam reddimur conscii, quod quidem ex accurata objecti contemplatione oritur, & illa conscientia quoque requiritur, si quidem veritas propria & liquida dicenda sit. Idem fit circa falsitatem, quam aliquando ignoramus, aliquando scimus. Ex nullo omnino interest, ignorantia an scientia comitetur falsitatem, sive de imputatione hujus, sive de emendatione ejusdem quæras.

XX.

Cæterum si veritatem & falsitatem hucusque declaratam intuitu vitæ civilis consideremus, duo adhuc circa eam expendi debent, (1.) Imputatio, hæc oritur à scientia vel ignorantia, quæ ut modo diximus, circa veritatem & falsiloquium occurrit, & ex qua diversa fluit intentio. Hinc si quis ex ignorantia veritatem dicat, aut falsiloquium, neutrum ei imputatur; imo si quis veritatem non tantum ignoret, sed & conceptum suum in se verum, falsum existimet, ei veritas velut falsiloquium imputatur. (2.) Moralitas, nimirum pro ut veritas & falsiloquium cum lege conveniunt aut ei repugnant, ita justa aut injusta dicuntur, quorsum pertinet Veritas justitiarum Aristotelicorum: Porro si cum regulis Prudentiæ conscientiant, aut iis

contra-

contrarientur, tum & veritas & falsiloquium, nunc prudens nunc im-
prudens est. Huc respicit Veritas Homiletica, sed hæc ex infra
§. 52. dicendis luculentius intelligi poterunt. Hactenus enim eo
saltem sine adduci debuerunt, quo natura veritatis & falsiloquii eò
distinctius declararetur.

XXI.

Ex his facile explicari poterunt, quæ vulgo de veritate & falsitate
dicuntur; si calculum rectè subducimus, quintuplex veritas recen-
seri solet; Metaphysica, Logica, Ethica, Justitiaria, Homileti-
ca; sed sicut perinde est, utrum Metaphysicam asserere an negare
velis, nam ut existentiam rei, veritatem dicamus, nulla cogit necessi-
tas; ita ex præcedentibus constat Justitiariam & Homileticam
non notare peculiare species, sed eas saltem affectiones, quas Lo-
gica veritas à relatione ad certam aliquam normam accipit. Quod
verò attinet Ethicam illa cum Justitiaria à quibusdam confundi so-
let, qui scilicet normam actionis alicujus & intentionem suscipi-
endi illam satis distinguere non possunt. *vid. UFFELM. dist. tr. c. 4.
§. 5.* Sed à Justitiaria omnino discernenda est. De cætero itidem
non notat peculiarem veritatis speciem, sed Logicæ saltem im-
putationem, hoc enim ex exemplis patet, quæ hic afferri solent,
sic *Dn. PUFENDORF. d. l. 4. c. 1. §. 8.* docet: *Qui ex errore aut im-
prudencia verum dixit, veritatem Ethicam non exercuit, sed Logicam
duntaxat veritatem recitavit.* i. e. ei, qui citrà intentionem veritatem
logicam enunciavit, eadem non imputatur; aliud exemplum ex *Vos-
sio* accenset *UFFELM. d. §. 5. §. 5.* *si famulus ignarus Dominum suum per
pseudobyrum exivisse, quo fallat creditorem, neget domi esse dominum;
si orationem cum re conferas (logica) verum dixit, si cum mente loquentis
(ethice) mentitus fuit,* nam hic iterum sensus est, veritatem Logicam
famulo non imputari, sed cum conceptum suum verum, falsum exi-
stimaverit, ac adeo falsiloquio creditorem deludere voluerit, verita-
tem pro falsiloquio potius imputari: Ex his etiam liquet, quomodo
definitiones, juxta quas veritas ethica est convenientia sermonis
cum mente, falsiloquium Ethicum, disconvenientia cum men-
te, intelligendæ sint. Nimirum, quando quis verum enunciat, utique
sermo cum conceptu congruit, sed si insuper sciat verum, & hac in-
tent

tentione illud proferat, tum adhuc pèculiari ratione sermo
 cum mente seu scientia illa convenire dicitur. Porro si quis
 falsum dicat, omnino etiam falsus conceptus præsupponi debet,
 & hæcenus est sermonis & mentis convenientia; sed si quis sciat
 falsum conceptum & tamen ea intentione proferat, quo alii illud
 verum credant, tum sermo cum hac scientia pugnat. Breviter, con-
 venientia & disconvenientia de qua definitiones loquuntur
 non est intelligenda de mente, quatenus concipit, sed quate-
 nus conceptus sui est conscia. Hinc, nisi fallor, maxime perspi-
 cua fuerit definitio, si veritatem & falsiloquium Ethicum dicas id,
 quod ut verum & falsum alicui imputatur, sive autem verum aut
 falsum in se sit, nihil interest.

XXII.

Ex præsuppositis etiam constat, fidem non esse speciem veri-
 loquii, aut Perfidiam speciem falsiloquii, quod quidem vult URRAT-
 MAN. *d. 17. c. 5. §. 2. c. 10. §. 1.* Nam fides nihil aliud est quam pactum
 aut pacti impletio, adeoque non est ipsa veritas, sed veritatis solum
 objectum. Nam si olim verbis consensum enunciavi, & postea con-
 sensui convenienter rem præstent, tum perficitur factum, circa quod
 sermo meus versabatur, adeoque objecto nunc penitus præsentè,
 apparet, me vere esse locutum. Perfidia autem est voluntaria o-
 missio ejus quod promiseram, & versatur adeo itidem circa
 falsiloquii objectum, non est autem ipsum falsiloquium. Nam si ex-
 istentiam facti alicujus sermone asseruerim, perfidia deinceps eam
 impediatur, tum hæc efficit, ut sermo meus falsus appareat; Sane quod
 fides & perfidia à veritate & falsiloquio planè differant, ex eo quoque
 liquidum fit, quod, si nutu promittas, fides aut perfidia adesse queat,
 licet nullus adsit sermo ac adeo neque veritas neque falsiloquium.
 Si vero tam late velis supponere veritatem & falsitatem, ut ad nutus
 etiam utraque pertinere debeat, tum recurret prima nostra responsio.

XXIII.

Ex dictis porro inferimus nec Juramentum nec Perjurium
 pro specie veritatis & falsiloquii haberi posse, quod ultimum tamen
 disertè iterum asserit UFFELMAN. *d. 17. c. 10. §. 2.* quando perjuri-
 um dicit *mendacium in jurejurando.* Nam uti hæc definitio vel am-
 bigua

bigua vel plane contradictoria est, dum perjurium in iurejurando asserit, cum tamen hæc duo velut contraria alias sibi opponantur: ita si rem accuratius expendas, juramentum & perjurium versantur quidem circa veritatem & falsiloquium, ipsa tamen veritas aut falsiloquium non sunt. Nam juramentum nihil aliud est, quam provocatio vindictæ divinæ, intuitu asseritionis veræ aut pacti, cuius implendi intentionem habemus, quodque implemus, facta: Perjurium autem est Provocatio vindictæ divinæ, intuitu asseritionis falsæ, quam tamen pro vera scienter ac contra obligationem factamus, vel pacti, cuius implendi intentionem non habemus, aut quod minimum ultrò non implemus, licet contrarium professi simus, facta. Ex quibus liquet, (1.) Juramentum & Perjurium in eo convenire, quod provocetur vindictæ divinæ. (2.) quod utrobique illud fiat intuitu asseritionis, quæ vel præteritum, vel præsens, vel futurum adstruitur. (3.) in eo vero differre, quod juramentum comitetur asseritionis veritas, perjurium vero falsitas pro veritate jactata, & hinc (4.) Juramentum & Perjurium ab ipsa veritate & falsitate plane differre.

XXIV.

Veritas & falsiloquium aliquando sunt perspicua, aliquando obscura, si scilicet verbis ambiguis, vel aliâ ratione obscuri quid in se habentibus, sensa animi exprimantur. Porro falsiloquium videtur esse distinguendum in falsiloquium in specie, quod nimirum ab omnibus pro tali habetur, & veritatem putativam, quod in se quidem falsiloquium est, à quibusdam tamen pro veritate venditur. Tale est falsiloquium reservatione mentali stipatum, per hanc enim in veritatem illud transmutari stolidum quorundam Jesuitarum est dogma, v. g. si iudex ex reo quærat, an delictum (quod revera commissum erat) commiserit? & hic respondeat: Non commisi, reservando in mente: ut scilicet, tibi dicam, tum nullum adesse falsiloquium, cum utique responsio, eum illa reservatione spectata, vera sit, *vid. UFFELMAN. d. tr. c. 13. §. 24. seqq.* sed quam ineptum hoc sit, nemo non videt. Nam hic duplex est res, de qua quis mentem suam eloqui potest, delictum, & sententiâ de delicto, quare

si iudex de primo objecto quaerat, responsio ad illud quoque referenda, non vero ad aliud trahenda; illo autem facto utique certum est, quod sermo cum re pugnet, adeoque falsus sit. Quæ cum ita sint, facile apparet ea omnia, quæ de moralitate falsiloquii in genere traduntur & à nobis mox proponuntur, ad reservationes mentales quoque pertinere.

XXV.

Cum Silentio, Veritate & falsiloquio similitudinem habent Dissimulatio, Sinceritas & Simulatio. Cum enim non sermone tantum sed & actionibus sensa animi indicare queamus, ideo in his eundem statum, aut easdem affectiones observare licet, quæ circa illum occurrunt. Hinc aliquando (1.) actiones omittimus, unde est Dissimulatio, i. e. Omissio actionum mentem nostram declaraturarum, quæ par est Silentio, aliquando (2.) actiones suscipimus, tum duæ illæ existunt affectiones, nempe Sinceritas i. e. convenientia actionum & mentis cum re, & Simulatio i. e. Disconvenientia actionum, mentis & rei, illa veritati, hæc falsiloquio respondet. Hinc quæ diximus §. 19. 20. 21. ea hic etiam notari debent. Ita à Subjecto memoratæ affectiones discernuntur, sed dubium non est, quin aliquando dissimulatio, Sinceritas, Simulatio ad ipsum sermonem quoque transferantur: Tum adeo illa erit ipsum silentium, ista veritas, hæc falsiloquium; videtur hoc sensu CICERO *de offic. 3.* ista vocabula usurpasse, dum dicit: *Si aquiliana definitio vera est, ex omni vita simulatio, dissimulatio, tollenda est, ita nec ut emat melius, nec ut vendat, quisquam simulabit aut dissimulabit vir bonus.* Sinceritatem vero, sive candorem discrete pro veritate summæ UFFELMAN *d. tr. cap. 5. §. 2.* Sive autem illa distinguas, sive pro iisdem habeas, illud certum est, omnes istas affectiones in se spectatas, esse indifferentes; iisdemque plane præceptis silentium & dissimulationem, veritatem & sinceritatem, falsiloquium & simulationem dirigi.

XXVI.

Hæc de natura sermonis pro ratione instituti sufficiant; ut autem ejus, si juxta leges dirigatur, summam in vita civili utilitatem, aut præ aliis signis prærogativam operose adstruamus, opus non est,

est, cum ista adeo certa sint, ut à nemine sanæ mentis in dubium vocentur. Uti autem ad varios usus patet sermo, dum in conversatione civili sensa animi per illum pandimus, in scholis docemus, discimus, disciplinas instruimus, aut res gestas in usum proprium ac posteritatis eodem consignamus, ita illius variaz disciplinæ quasi curam habent. Grammatica, Poëtica, Rhetorica de eo sunt sollicitæ, quo sermonis puritas conservetur, elegantia ac decus dextre appareat, aut verba juxta certos numeros apte decurrant. Prudentia interpretandi sermonis sensum ostendit, ceu jam monitû §. 13. quæ adeo pluribus disciplinis videtur esse communis: Prudentia civilis decorum in sermone docet: Theologia moralitatem intuitu fori divini tradit: Jurisprudentia vero, quæ in vita civili Sermocinantium sint officia, explicat: De his igitur ut juxta modum Jurisprudentiæ universalis nunc agamus, institutum postulat.

C A P. II.

De officio circa Sermonem.

Th. XXVII.

Officium sumitur vel pro obligatione, quæ est vinculum morale, homines ad agendum & patiendum adstringens, cujus uberior tractatio hic non instituenda, quod quidem molitur UFFELMAN. *d. 17. c. 3.* sed ex loco proprio saltem supponenda; vel pro actione, idque iterum duplici sensu, vel enim circa actionem spectamus necessitatem moralem, quam lex hominibus affert, & ob quam actio vel suscipienda vel omittenda; hoc respectu officium est actio, cum præceptione aut prohibitione legis spectata, vel consideramus actionis & legis convenientiam, hoc sensu officium est, actio hominis pro ratione obligationis ad præscriptum legum restè attemperata, PUFENDORF. *de Off. Hom. & Civ. l. 1. c. 1. §. 1.* est adeo hoc respectu officium idem, quod actio bona vel justa. Hæc si ad sermonem applicentur, apparet per officium intelligi vel normam sermonis, seu obligationem, vel ipsum sermonem. Nos primo sensu offi-

cium præcipuè hic sumimus; hoc si probe cognoverimus, deinceps
ultra intelligi poterit, quando sermo ipse nomen officii mercatur,
nec ne.

XXVIII.

Sicut autem omnis obligatio legem, velut causam præsupponit, ita quoque obligatio, quæ usum sermonis dirigit, eandem agnoscit originem; lex naturalis hic ferè utramque paginam facit, lex divina positiva universalis nihil, quod nobis quidem constet, intuitu vitæ civilis circa sermonem disposuit, nisi quod sanctionem naturalem poenalem auxerit, quæ dispositio ad sermonem quoque porrigitur. Leges humanæ verò vel divina saltem confirmant, vel subinde poenam aliquam intuitu sermonis definiunt. Nos in hac disertatione potissimum ad legem naturalem respiciemus, ita tamén, ut dispositionem legis divinæ positivæ universalis politicæ, si quæ occurrat, loco congruo inseramus, à legibus humanis verò nunc consulto abstrahimus. Cæterum si magis definitè indicandum sit fundamentum, ex quo obligatio sermonis naturalis dependeat, res non adeo liquida videtur. Nam ut prætereamus Ethicorum vulgus (utpote à quo parum solidi hic expectare licet, cum plerumque vel sine norma aliqua actionum humanarum moralitatem tradere soleat, aut insulsam mediocritatem crepet, vel ex virtute aliqua obligationes deducat, præpostero planè docendi genere, cum virtus non sit fundamentum obligationis, sed hæc illius) ipsi Jurisprudentiæ naturalis Restauratores & Statores GROTIUS & PUFENDORFIUS hic nimium titubant. Ille videtur obligationem deducere ex pacto, quod impositionem, qua sermoni vis significativa tributa, comitetur; nam postquam docuerat, falsiloquium tum in mendacium degenerare, si pugnet cum alterius jure, hæc addit: *Jus illud nihil est aliud, quam iudicandi libertas, quam homines colloquentes his, quibus colloquuntur, debere, quasi pacto quodam tacito intelliguntur. Hæc enim nec alia est mutua illa obligatio, quam homines introduci voluerant, simul atq; sermone notisq; sanibus uti instituerant. Nam sine tali obligatione inane fuisset tale reperitum.* de Jur. Bell. & Pac. l. 3. c. 1. §. 11. add. PUFENDORF. d. s. 4. §. 10. 11. Verum cum supra §. 9. c. 10. 11. pactū, quod impositionem comitetur, rejectum sit (ne quicquam hic existimante GROTIUS, quod eo negato, reperitum illud inane sit futurum) idèo totum fundamentum corrumpit.

Quam

Quam incongrue insuper GROTIUS *Jus illud*, quod obligationi sermonis respondeat, dicat *judicandi libertatem*, & quam male sequentia ex suo principio eliciat consectaria, deinde ostendemus. PUFENDORFIUS pro fundamento memoratæ obligationis allegat hoc præceptum: *Ne quis signis ad exprimenda animi sensa insituta alterum decipiat. d. tr. l. 4. c. 1. §. 1. & de Offic. Hom. & Civ. l. 1. c. 10. §. 1.* sed ejus in sufficientiam conceptis verbis mox agnoscit, quando *d. c. 1. §. 7.* docet, *obligationem provenire vel ex peculiari pacto, vel ex communi præcepto legis naturalis, vel deniq; ex præsentis negotii natura, cui contrahendo sermo adhibetur.* Idem fere repetit §. 8. verb. *hoc modo*, §. 16. verb. *cumq; ex adverso.* quamvis & ista doctrina partim sit ambigua, dum inter fundamenta recenset negotii contrahendi naturam, cum utique quævis obligatio sublimius requirat principium, quam ipsum negotium, partim etiam insufficientis; licet enim præcepta socialitatis paulo largius ad sermonem referat, attamen Præcepta Deum & hominem loquentem respicientia, planè omittit, sed & hæc huic pertinere ipse PUFENDORF. in applicatione diffiteri nequit *d. §. 7. in fin. §. 10.* Videtur ista titubatio exinde orta esse, quod de sermone incongruo planè loco, nimirum quando præcepta socialitatis traduntur, agatur. Tum enim existimatum fuit, quasi his præceptis omnis sermonis usus dirigeretur, imo sæpe extantius socialitatis præceptum, de nemine lædendo, saltem fuit nominatum.

XXIX.

Fundamentum igitur obligationis, quæ sermonem dirigit, est potius universa lex naturalis, quatenus illa respicit homines existentes & mortuos, quod ut distinctius intellegatur, præsupponimus (1.) Deum in hominum creatione intendisse velut finem, sui cultum ac hominum conservationem, mutuamque benevolentiam, (2.) ex consideratione illius finis rationem hominis adulti, ritè se habentem, colligere, quod Deus omnia, quæ cum illo fine conveniunt, præceperit, quæ eidem repugnant, prohibuerit, reliquorum vero exercitium, cujusvis libertati permiserit. (3.) istam Dei voluntatem termino maxime congruo dici legem naturalem, cum conservationem humanæ naturæ respiciat, & facultate naturali, citra aliam revelationem, innotescat. (4.) ejus summa præcepta esse: Deum esse colendum, Philautiam erga se ipsum & socialitatem erga alios ex-

ercendam. Nam præcepta, quæ propagationem hominum respiciunt, hic non opus est recensere. (5.) Deum ista dictamina sanctione quadam munivisse, qua velit, ut ad conservandam dictaminum illorum autoritatem, delinquentibus malum imponatur, quo in ordinem redigantur, ac alii à transgressionibus deterreantur. His præsuppositis apparet, usum sermonis esse examinandum juxta præceptum, quod respicit *DEUM, HOMINEM LOQUENTEM, ALIOS* ac tandem quoque juxta *SANCTIONEM POENALEM*, quam singulis præceptis coherere jam diximus. Ubi quidem ex convenientia vel pugnantia sermonis cum fine antea memorato, quem velut fundamentum juri naturali substravimus, cognoscendum erit, in quantum usus sermonis præceptus, prohibitus, aut licitus censi debeat. Quando igitur ex istis præceptis apparet, quæ circa sermonem occurrat obligatio, tum eadem operâ intelligitur Jus, quod ei velut correlatum respondet; Hoc autem *GROTIUS* incongruè dixit libertatem judicandi. Quid enim illud jus, quo postulo ab alio, ne me sermone lædat, sed ut potius officia humanitatis mihi exhibeat, cum libertate habet similitudinis? Sane eodem jure dicam illud jus, quo peto, ne alius me occidat aut vulneret, libertatem judicandi, quod tamen maximè incongruum esse, nemo non videt. Non immerito igitur ista locutio Grotiana displicuit *B. ZIEGLERO* in not. ad d. l. p. 524. licet ratio addita nullius sit momenti, & ideo refutata ab *UFFELMAN.* d. tr. c. 8. §. 9.

XXX.

Ex istis principiis nunc non difficile fuerit, sermocinantium officia ordine exponere: quò vero eo expeditius nobis progredi deinceps liceat, præjudicia quædam, quæ hic occurrere solent, removenda erunt. Manifestum igitur (1.) est, ad explicandam sermonis moralitatem nihil facere distinctionem *GROTII*, quando distinguit inter signa, quæ ad significandum reperta sunt cum obligatione, & res quæ sine tali obligatione significant. d. l. 3. c. 1. §. 8. n. 2. nam talis obligatio gratis asseritur, ut ostensum §. 9. 10. 11. quare omnia signa sive naturalia, sive arbitraria, juxta universam legem naturalem dirigi debent, nec quoad moralitatem inter ea est differentia, (2.) perperam aliqui omnia falsiloquium illicitum putant, adeò, ut eadem sint falsiloquium & mendacium, de quo *GROT.* d. l. §. 9,

Pu-

PUFENDORF. *d. l. §. 9.* UFFELMAN. *d. tr. §. 9.* cum enim omne falsiloquium cum Philautia & Socialitate non pugnet, quomodo indistincte lege naturali prohibitum, adeoque illicitum esse potest? Illud fateor in statu integro veritatis dictionem nunquam fuisse noxiam, adeoque falsiloquium non præcisè necessarium; illicitum tamen ne ibi quidem simpliciter fuit, verum in statu corrupto sæpe falsiloquium est medium conservandæ socialitatis & Philautiæ. Hinc juxta Jus Naturæ non tantum licitum sed & necessarium aliquando pronuntiandum, de quo postea. Ut adeo falsiloquium velut rem illicitam, eliminare velle indistincte, perinde stolidum sit, ac si defensionem violentam, vel alia contra malitiam humanam comparata remedia penitus velis proscribere. Eo inficetior autem est illa sententia, quo magis sibi ipsi contradicit. Contradictorie enim distinguit *mendacium in perniciosum, jocosum & officiosum*, & mox repetita contradictione contendit, omne mendacium esse turpe & illicitum. *vid. UFFELMAN. d. tr. c. 9. §. 4.* Hoc enim perinde est ac si glaciem in frigidam & calidam distingueres, & statim omnem glaciem frigidam esse contenderes. Nescio annon inepta illa persuasio orta sit ex moralitate actionum antecedente, quam imperiti quidam rerum moralium aestimatores commenti sunt, & quæ à paris judicii hominibus adhuc hodie defenditur. (3.) *norma turpitudinis in falsiloquio non est verborum significatus adeo, ut dum demum mendacium admittatur, si id quod dicitur intelligi aliter nequeat, quam in eum sensum, qui à mente proferentis discrepet, ceu vult GROT. d. l. §. 10. 11.* nam uti ista norma plane est incerta, cum, fatente ipso GROT. §. 17. *n. 4. verissimum sit, nullam omnino esse vocem, qua non ambiguum recipiat, cum omnes præter significatum prima notionis, alterum habeant secunde, eumq; varium*, adeoque secundum hanc normam homines male feriatî semper effugium aliquod habeant, quo mendacii infamiam evitare queant, ita certum est, soli legi illum tribuendum esse honorem, ut pro norma moralitatis habeatur. *add. PUFENDORF. d. l. §. 13.* (4.) *A turpitudine non semper absolvitur falsiloquium, quo erga infantes & amentes utimur*, ceu iterum contendit GROT. *d. l. §. 12.* Nam Jus naturæ ad omnes homines pertinet & *Judicandi libertas*, quam iis Personis adimit GROTIVS non est verum fundamentum, ex quo veritatis dictionem petere liceat, ceu §. 29. ostensum. *add.*

PUFEN-

PUFENDORF. *d. l. §. 15.* (5.) Nec verum est, quod idem GROTIUS *d. l. §. 13.* vult, *mendacium non committi, si tertius, cum quo non loquor, falsam ex meo sermone hauriat persuasionem.* Nam cum Jus Naturæ dirigat usum sermonis, cur non & ille aliquando jus audiendi verum habere potest? Sane lex naturalis non ad duos homines inter se colloquentes, sed ad omnes pertinet, imo si norma sermonis est conventio illa generalis, quæ impositionem comitatur, ceu contendit IDEM §. 11. n. 1. cur illa non etiam ad tertium pertinet? Sed hoc saltem *ναὶ ἀνθρώπων*, add. PUFENDORF. *d. l. §. 18.* Cæterum in quantum tertio jus audiendi verum competere existimemus, infra distinctius expediemus. (6.) Quod GROTIUS porro docet *d. l. §. 14.* *mendacium non committi, si alter in falsiloquium præsumptive consentiat*, id quidem non incongruè dicitur, sed exemplorum quæ subjicit, moralitas minime isto præsupposito indiget add. PUFENDORF. *d. l. §. 16.* Denique (7.) verum est, quod *Imperantibus aliquando falsiloquio uti liceat*, quod IDEM docet *d. l. §. 15.* sed dum ratio ab imperio desumitur, fallacia causæ committitur. Tandem (8.) ineptam putamus distinctionem, qua aliqui distinguunt inter *falsum dicere, & partem veri non dicere*, seu dissimulare, ita ut illud illicitum, hoc licitum existant. *vid.* PUFENDORF. *d. l. §. 11.* Nam & silentium & falsiloquium in se indifferentia sunt, utrumq; autem pro casuum diversitate, modo licitum, modo prohibitum, modo præceptum esse potest. Hæc & similia præjudicia, quæ vel falsam moralitatis normam substituunt, vel veram quasi discerpunt, ac frustillatim exhibent, planè seponenda sunt, ac sermo ejusque diversæ affectiones, velut res indifferentes ad legem naturalem adduci, ac earum moralitas, juxta verum hujus sensum, deinde explicari debet.

XXXI.

Bepositis itaque iis, quæ impedimentum hic afferre poterant, nunc considerandum (I.) **PRÆCEPTUM DE DEO COLENDO**, in cujus tamen explicatione erimus breviores, quia ferè nobis persuasum est, istam juris naturalis partem potius ad Theologiam, quam Jurisprudentiam pertinere. Dirigit igitur præceptum allatum sermonis usum, sive cum Deo, sive de Deo loquamur. Si cum Deo sermo tibi sit, semper veritas dicenda; impium enim non minus quam stolidum foret, Deum omniscium aliquid celare, aut falsiloquio eum deludere velle. add. PUFENDORF. *d. l. §. 10. 20.* Si de

de Deo loquaris, tum ita circumspectè sermo formandus est, ne ulla ratione contemptus aut irreverentia erga Deum exinde appareat. Benè universum hoc officium eloquitur Gordius Martyr apud SLEIDAN. *de stat. relig. l. 21. p. m. 666.* contendens: *Non oportere linguam in contumeliam ejus, qui creasset eam, aliquid pronunciare.* Ex his consequitur de Dei existentia, attributis, operationibus non esse petulanter & curiose disputandum, nomen Dei discursibus ludicris non immiscendum, aut, quod gravius est, res divinas in argumentum risus haud esse trahendas, nec blasphemias in creatorem optimam evomendas, denique nec res futuras nobis incognitas nominis divini usurpatione persuadendas. Nam uti ista usurpatione temeritatem quandam in loquente arguit, ita si eventus assertioni non respondeat, irreverentius de Deo cogitare facimus eos, qui fiducia nominis divini assertioni nostræ fidem habuerant. Contra hoc videtur peccasse Agesilaus apud PLUTARCHUM *apoph. Lacon.* qui cum suos multitudine hostium perterritos cerneret, manus vocabulum victoriæ inscripsit, arreproque ab hariolo jecinore, in manum notis inscriptum imposuit, quoad notæ à jecinore reciperentur, tunc sociis eam scripturam monstrat, Deos, inquit, victoriam polliceri. Nam quamvis assertione dubia aut omnino falsa meticulous animum adde-re liceat, hoc tamen cavendum, ne irreverens sit oratio. Sic definiendam putarem moralitatem illius exempli de quo pronunciare haud voluit B. PUFENDORF. *d. l. §. 16. vers. fin.* Simile fere exemplum de Epaminanda refert DIODOR. SICUL. *lib. 15. Biblioth. vid. CLASEN. de Oracul. l. 1. c. 22.*

XXXII.

Vi autem datæ prohibitionis non est illicitum jurare. Nam in casum delicti commissi aut committendi poenam divinam in se deposcere irreverentiam quandam, aut Dei contemptum non involvit, dum modo omnia hic liquido intelligas, & delictum non admiseris, aut admittere velis & negotium in vita civili aliter, quam ista diviniæ pœnæ provocatione, determinari non possit; Jus divinum positivum universale hic latius esse progressum, & juramenta penitus prohibuisse, multorum sententia est, quos recenset & solide refellit UFFELMAN. *d. 11. c. 8. §. 2. seqq.* Quamvis autem juramentorum usus in universum non sit interdictus, quin tamen etiam lege naturali certo

E

modo

modo sit circumscriptus dubium non est, & à nobis jam indicatum; nimirum hoc utique prohibet allatum præceptum ne temere poenam divinam provocemus, quæ quidem temeritas in eo consistit, si vel omnia liquido non intelligas, vel de quavis re vili, aut quæ alia ratione expedi poterat, jures; Hæc enim omnia irreverentiam quandam arguunt, dum autoritas jurisjurandi promiscuo usu vilescit, & ob nimiam quasi familiaritatem contemnitur. Major adhuc temeritatis gradus est, si ea jures, quæ præstare vel non potes, vel non debes, qui adeo severiori quoque interdicto vetitus censeri debet. Multo magis hoc prohibet, ne sub specie jurisjurandi pejeres; hæc enim extrema est impietas, delictum admittere & tamen vindictam divinam ejus intuitu in se deposcere, & quo omnis quasi via misericordiar præstruatur, gratiæ divinæ insuper renunciare. Sanè hæc tanta sunt, ut à nemine, cui serio persuasum est, esse Deum, consultò fieri possint, sed ista protervitas non nisi ex Atheismo procedere posse videtur. Hæc hoc loco sufficient, nam universam jurisjurandi materiam in tractatione sermonis persequi, incongruum nobis videtur. Est enim jusjurandum actus aliquis consensualis, adeoque multa in eo occurrunt, quæ ad sermonem non pertinent; quamobrem peculiarem potius tractationem idem sibi depostulat. In tractatione vero sermonis quædam saltem inde sunt delibanda, nimirum quatenus sermone vindictam divinam provocamus, eatenus juramentum inter officia sermonis Deum respicientia expenditur, ut modo fecimus; quatenus vero sermo materiam jurisjurandi, pactum scilicet aut aliam assertionem exhibet, eatenus inter officia socialitatis aliquem locum sortitur. Aliud persuasum videtur UFFELMANNO, qui ideo in *tractatu sermonis*, integro capite jusjurandum exposuit.

XXXIII.

Illud igitur certum, quod omnis irreverentia, quæ sermone erga Deum fieri poterat, sit jure naturali prohibita, an vero idem jus præcipiat, ut Deum positivè per sermonem colamus, deinceps quæritur? Videtur ita post HOBBS. *de civ. c. 15.* DNO. PUFENDORFIO, qui adeo inter officia hæc quoque recenset, ut *Deo pro bonis acceptis gratias agamus, ejus magnitudinem celebremus, preces ad ipsum fundamus, palam & publicè in conspectu hominum eum colamus, de Off. Hom. & Civ. l. 1. c. 4. §. 7.* verum id quidem ratio hominis sibi relicta satis intelli-

telligit, cultum externum, siquidem ex puro corde proficiscatur, naturaliter licitum esse nec Deo displicere, sed necessitatem ejus ex lumine naturali demonstrare nequit, quo posito cultus externus, quatenus sermone peragitur ad licita tantum, non præcepta, referendus erit, quare ardua illa quæstio: quando fidei confessio sit necessaria? non ex jure naturali, sed unicè ex placitis religionis Christianæ decidenda est, adeoque citra controversiam ad forum Theologicum pertinet, cui quoque eandem lubentes relinquimus. *vid. URFELMANN. d. tr. cap. 5. S. 11. seqq.*

XXXIV.

Posthæc spectandum (II.) *PRÆCEPTUM DE EXERCENDAPHILAUTIA.* Hoc nimirum obligantur homines sui ipsius curam habere, quæ in eo summam consistit, ne se ipsos lædant; malum imminens depellant, bonum sibi procurent; quæ omnia tamen sic intelligenda sunt, ne æquilibrium Philautias & Socialitatis, quod regulariter obtinet, tollatur, & ut prærogativa, quæ aliquando illam, aliquando hanc comitatur, salva sit. Ista pertinet quoque ad sermonem, hinc prohibemur (1.) Sermone in propriam perniciem abuti. Fit illud, v. g. si alios sermone lædamus, tum enim plerumque malum aliquod, scilicet pœna, in nos ipsos recidit; Sed de læsione aliorum hic multa dicere non opus, cum ista magis pertineant ad socialitatem, de qua deinceps. Porro si quis falsa crimina confingere, ac se ipsum eo nomine deferre atque ita molestias sibi creare velit, id procul dubio prohibitum allato dictamine est, verum de iis operosius satagere, necessarium non videtur. Istiusmodi enim casus rariores sunt, cum nemo sanæ mentis hoc facile agere soleat, quo se unicè vel factis vel sermone lædat.

XXXV.

Dispicendum igitur potius (2.) de necessitate depellendi malum. Nimirum quodvis malum, quod nobis sine nostra culpa impendat, uti alio modo, ita sermone quoque depellere tenemur. Quamobrem sermone ita utendum, quo scopum illum obtineamus. Hinc aliquando veritas dicenda, aliquando silentio vel falso loquio opus erit; De cætero nihil interest, si vel malum morale sive physicum nobis immineat, si præsens sit, si futurum, si vitam, si sanitatem aut corporis integritatem, si famam sive bona respiciat. Obste-

tribus Ægyptiacis malum morale imminebat, dum impio mandato homicidia patrare jubebantur, hoc falsiloquio recte depulerunt, beneficiis ideo à Deo maclata. *Ex o. d. I. v. 17. 19.* Quod si falsa accusatione in periculum vitæ vel simile adducar, tum veritatis professione illud removendum; eadem obtinebunt, si injuriis existimatio impetatur, adeo ut nisi refellantur, religio aut mores suspecti reddi queant. E contrario cum impii persecutores Athanasii ex eodem quærerent, quantum inde abesset Athanasius, hic pro avertendo periculo rectè falsiloquio ambiguo usus est, dum eum non longè abesse respondit. *vid. PUFENDORF. d. l. §. 11. 13.* quo remedio etiam utendum erit, si magnum rebus nostris immineat periculum. Denique si malum quidem præsto non sit, sed insidiæ nobis sub specie amicitiae struantur, quæ quidem silentio ac mutuo falsiloquio commodissime depelli queant, tum hæc etiam rectissimè adhibebis.

XXXVI.

Cæterum circa hætenus tradita duo adhuc notari merentur: (1.) Dari mala, quæ non valdè noceant, aut in quæ consentire possis, hæc si impendeant, ea non præcisè tenemur, sed possumus sermone depellere. Quare sermonis usus depellendo malo idoneus, non præceptus, sed licitus solum dicendus erit. Sic si quis indebitam pecuniam in judicio à me petat, veritatis professione damnum illud pecuniarium declinare licet, si tamen velim id subire, vel silentio vel falsiloquio reum me facere potero, & neutro casu illiciti aliquid suberit, dummodo, quod hic supponitur, rationes meæ tale damnum ferre queant. Huc pertinent falsiloquia, quibus inverecundas hominum impudentium petitiones, quibus usum rerum nostrarum, sine intentione nos indemnes conservandi, sibi depostulant, repellimus. Ulterius nobis aliquando imminet malum poenæ, ut tamen omnis spes veniæ non cesset, hoc casu uti aperte poenam deprecari, ita etiam falsiloquio veniam impetrare licitum erit. Quorsum referenda videtur astutia Gibeonitarum, ficto sermone à Josua vitam redimentium. *JOSUAE 9. vid. PUFENDORF. d. 11. l. 4. c. 2. §. 7.* (2.) aliquando certum sermonis usum, veritatem scilicet vel falsiloquium, aut etiam silentium esse quidem medium depellendo malo satis idoneum, sed non unicum, verum alia adhuc media æque idonea suppetere. Eiusmodi igitur in casibus iste sermonis usus, itidem non præceptus sed licitus

licitus tantum censeretur debet; quamvis enim ratione finis alicujus præceptum adsit, si tamen plura adsint media, ea sigillatim spectata non obligationi sed libertati subsunt. Quæ omnia si in singulis casibus probe expendit peritus harum rerum æstimator, tum facillè intelliget, utrum necessitas an licentia solum circa usum sermonis sit asserenda.

XXXVII.

Id quoque expendi meretur an usus retorsionis verbalis, qua injurias in injuriantem retorquemus, sive iisdem convitiis, quibus nos affecerat, eum afficimus, non quidem inter media præcepta (hoc enim nemo asseruerit) sed licita referendus sit? Equidem talem defensionem, qua falsitatem conviciorum & nostram ostendimus innocentiam, quod quidem aliquando sola criminum objectorum negatione fieri potest, non tantum esse licitam, sed & plerumque præceptam, id in confesso est, & jam indicatum §. 35. sed ista defensio cum retorsione nihil habet commune. Hanc igitur quod attinet, hoc quidem fateamur, à conditione subiecti retorquentis privata non posse desumi rationem, qua prohibitio retorsionis vel juxta Jus naturale, vel revelatum ostendatur, quæ quidem eorum, qui retorsionem vulgo improbant, est sententia, quam cum alii, tum UFFELMAN. quoque solide satis refutavit *d. tr. c. 12.* Verum si retorsionis finem penitus consideres, vereor oppido, ut eadem mediis licitis accenseri queat. Cur enim convitia reponimus; num ideo quo existimationem amissam recuperemus? sed nullam amisimus. Male enim cum humana existimatione comparatum esset, si eadem ab arbitrio hominis nequam dependeret; imoposito, quod eadem per injurias esset imminuta, sane retorsione illa non restitueretur, nisi quis existimare velit famam injurianti adimi, & injuriato addi; quod quam ineptum sit, quivis intelligit, qui res morales leviter saltem edoctus est. Revocatio quidem ad quam actione recantatoria injuriantem compellimus, rationem quodammodo cujusdam famæ restitutionis habet, dum reus confiteri cogitur, sua etiam opinione injuriatum pro bono viro esse habendum; sed retorsio à revocatione plane est diversa; Aut num ideo, quo opinioni vulgi satisfiat, & malum ex ea existimationi nostræ imminens depellatur?

latur? Ita quidem videbatur. Nam ea ferè sententia vulgi est, injuriatum qui injurias inultas relinquit, honestorum virorum classe cæseri non posse. Hinc stante hac hypothesi omnis ratio repellendi malum, ab absurda licet origine profectum, nobis tamen molestum, licita dicenda erit; verum nec hoc alicujus momenti est. Nam ut taceam, insulsam istam vulgi persuasionem, leges civiles sæpe satis reprimere, *vid. ORDIN. POLIT. SAXON. tit. 21. §. II.* longè efficacius illa ab injuriato retundi potest, si innocentiam suam ostendat, quam si retorqueat, cum injuriatus non tam ob injuriam male audiat, quam potius quod tacendo veritatem criminum objectorum fatentem videatur. Aut num ideo quo injurians puniatur? Pœnam eum esse promeritam, adeoque vel à judice ex officio posse puniri, vel mediante actione injuriarum ad pœnam devocari, plane existimamus. Sed retorsio rationem pœnæ legitimæ habere non videtur. Neque enim eadem irrogat, infamiam naturalem s. facti, utpote quæ ex ipso injuriæ delicto, non ex retorsione oritur. Neque civilem s. juris, quod experientia satis ostendit; ut taceam, non esse nihil, quod ipsam infamiam civilem, è numero pœnarum legitimarum excludere videatur. Præterea valde dubito, an retorsione injurians emendetur, aut alii à delicto simili deterreantur, qui tamen omnium legitimarum pœnarum finis est. Quæ si ita sunt, frustra urgetur pro retorsione *tarditas processus*, quasi scilicet ob hanc injuriato indulgendum sit, quo via retorsionis magis compendiosa sibi prospiciat; Nam uti istam tarditatem inter vitia fori merito retuleris, ita in ejus emendationem frustra adhibetur retorsio, cum, ut ostensum, neutiquam actioni vel inquisitioni eadem æquipolleat. Aut num ideo, quò retorquendo odium & animi rancorem adversario ostendas? Hoc unicum sane superesse videtur; sed hoc nihil aliud est, quam injuriantis stultitiam & malitiam imitari. Quamvis enim lege naturali licitum sit, lædenti imponere malum, quò vel damnum resarciatur, vel delinquens puniatur; odium tamen quod nullum alium finem, quam se ipsum, intendit, velut inhumanum, jure naturali semper vetitum est. Videntur illa omnia in hanc coire summam; Retorsio est inventum, quod obstetricante rerum moralium ignorantia, vel animi impotentia vel malitia invexit, quoque viles & abjecti animi acceptas injurias utcunque solantur, quodque, velut ma-

lum inveteratum, leges civiles tolerant, *vid. DECIS. SAXON. §5.* Nihil tamen præfracte hic definitio, sed rectius sentientium iudicio lubens cedo. *add. UFFELMAN. d. tr. cit. cap. §. 14.*

XXXVIII.

Videndum nunc (3.) de bono per sermonem procurando. Sed hic statim præmonendum, nisi insigne bonum fuerit, & à quo omnis fere fortuna pendeat, quodque non nisi per certum sermonis usum procurari queat, non posse asserti circa sermonis usum obligationem, sed licentiam saltem esse adstruendam. Quare ex circumstantiis iterum dependet, quale in singulis casibus hic sit faciendum iudicium. Bonum autem quod appetimus varium omnino esse potest, vel enim animum vel corpus vel opes nostras vel existimationem respicit, omnibus casibus ita formandus est sermo, quo bonum consequamur. Sic si discipulus discendi cupidus sentiat perfidiam præceptoris, qua ea, quæ ad excolendum animum pertinent, reticet, simul tamen intelligat, præceptorem suum esse animal ambitiosum, ac laudis cupidum; is rectè faciet si confictis laudibus, dummodo per eas ludibrio non exponatur præceptor, invidiam morositatem demulceat, atque ita ea, quæ ad augendam eruditionem faciunt, eliciat. Aliud exemplum falsiloquii liciti exhibet Cicero apud GELLIUM *N. A. lib. 12. c. 12.* Porro sæpè silentio acquirimus bonum, quod haud obtinuissimus si consilia nostra omnibus potuissent: Licite igitur & prudenter istis in casibus animi sensa reticemus. Cæterum uti procul dubio licentia illa acquirendi bonum cessat, si eadem cum læsione aliorum sit conjuncta, ita an præceptum humanitatis, quo aliis benefacere tenemur, eandem quoque tollat, id non adeo liquidum videtur. Illustre exemplum est, quod ex schola Stoicorum recenset CICERO *offic. 3.* quodque ex eo refert PUFENDORF. *d. tr. l. 5. c. 3. §. 4.* UFFELMAN. *d. tr. c. 5. §. 25. seqq.* *Si vir bonus ab Alexandria profectus Rhodum, magnum frumenti numerum advexerit in Rhodiorum inopiâ & fame, summâq; annonâ caritate si idem sciat complures mercatores ab Alexandria solvissè, navesq; in cursu frumento onustas petentes Rhodum viderit, dicturusne sit id Rhodiis, an silentio suum quamplurimum venditurus? sapientem & bonum virum fingimus, & c.* hic visum fuit DIOGENI BABYLONIO frumentarium illum rectè silere, atque ita commodis suis velificari posse, ANTIPATER contra existi-

existimavit, omnia esse patefacienda, in cuius sententiam CICERO quoque propendet, dum istud celandi genus dicit esse hominis *non aperti, non simplicis, non ingenui, non iusti, non viri boni, versuti potius, obscuro, astuti, fallacis, malitiosi, callidi, veteratoris, vafri*. Cæterum uti CICERO perperam hoc exemplum conjunxit, cum exemplo venditoris, vitia ædium celantis, utpote in quo de moralitate silentii ex alio omnino præcepto judicari debet, ut infra dicemus; ita ejus & Antipatri sententia simpliciter vera non est. Cædo enim negotii in eo vertitur, an præceptum humanitatis, quò aliis benefacere debemus, ita rigidè obliget, ut quicquid est bonorum, id omnè in alios conferre, nostra vero commoda penitus negligere teneamur? hoc qui asseruerit, ille sanè ostendit, se naturam humanam, adæquatè non expendisse, quare cum frumentarius ille Rhodios sat magno beneficio affecisset, frumentum afferendo, Rhodii verò pecunia non indigerent, nulla apparet ratio, quare silentio propriis commodis studere haud poterit, ceu rectè docet PUFENDORF. *d. l. §. 4.* Quod si ponas & emtores fame premi & pecuniæ defectum pati, quod supponit UFFELMANN. *d. l. §. 30.* tum non invitus concessero sublimiorem humanitatis gradum improbare silentium.

XXXIX.

Ordo nunc tangit (III.) **PRÆCEPTUM DE EMERGEN-
DA SOCIALITATE.** Sicut autem ipsius socialitatis tres sunt gradus, aliis scilicet benefacere, mala imminencia ab iis depellere, & eos non lædere, quorum duo priores ultimo sunt sublimiores, hic tamen illis magis necessarius; ita præceptum quoque juxta illos gradus dispescitur. Hinc (i.) jubet homines sermone aliis benefacere, quod quidem aliquando fit veritatis professione, v. gr. si erranti comiter viam monstres, quod Athenis execrationibus publicis sancitum esse testatur CICERO *Off. 3. p. m. 124.* Si veri cognitione animum alicujus, sive scriptis sive viva voce imbuas, aut gratiæ virorum potentum quem apta commendatione infundes, Aliquando falsiloquio, sic inter amicos frequentissimum est, ut falsiloquio utamur, quo eo majus gaudium deinceps excitemus; ita rectè etiam ægrotantem amicum, persuasione non vera solamur, ut Arria Prætum filio mortuo, de quo PLIN. *l. 3. Ep. 16.* Huc etiam retuleris institutum eorum, qui sub amœno fabularum involucro regulas rectè viven-

vivendi vel simile quid tradere solent; cum autem præcepta humanitatis non semper obligent, sed commodam prærequirant occasionem, igitur sæpè etiam nulla obligatio circa sermonem occurrit, sed ex libertate saltem peculiaris ejus usus proficiscitur; quare itidem ex circumstantiis peritus æstimabit, quid in singulis casibus asserendum sit. Hinc ipse in exemplis adductis nolim semper adstruere obligationem, & ut adhuc alio exemplo rem declarem, sæpè in vita civili homines ejusmodi ambiunt functiones, quibus obeundis impares sunt; nihilominus tamen consueta istis hominibus audacia virorum in dignitatis aliquò gradu constitutorum opem implorant, eorundemque sollicitant auxilia; hic nemo dixerit, Patronum imploratum ex lege humanitatis teneri quasvis functiones quæ forte vacant, inidoneo illi sagitatori indicare, aut efficaci intercessione ei assistere. Quin potius, si Vir iste odiosa veritatis elocutione stuporem & inhabilitatem petenti exprobare nolit, rectè silentio vel civili falsiloquio importunitatem ejus retuderit: audias quidem ubi hoc factum fuerit frequentes querelas, quasi invidia nunc dominetur & omnis candor exulet, sed querelas istas in accusationem potius propriæ audaciæ importunus iste convertere debebat sollicitator.

XL.

Porrò jubet (2.) Præceptum, sermone ab aliis depellere mala, ubi itidem nihil interest, quale malum aliis immineat, *vid. §. 35.* hinc si vitæ alicujus insidiæ struantur, quod silentio vel falsiloquio depellere possis, hoc adhibendum; quo pertinet exemplum obstetricum Ægyptiacarum; hæ enim non tantum malum morale à se, sed & malum physicum à miseris infantibus falso sermone avertabant. *vid. UFFELMAN. d. tr. c. 9. §. 10.* Ejusdem generis est falsiloquium Raabæ, *JOSUÆ c. 2. v. 4.* Michalæ *1. SAM. 19. v. 14.* Jonathanis *1. SAM. 20. v. 28.* aliorumque *vid. GROTI. l. c. §. 16.* PUFENDORF. *d. l. §. 16.* UFFELMANN. *d. c. 9. §. 9.* In specie huc referendus Messenius ille civis, qui filiam Aristodemi virginem, geniis inferis ex oraculi responso immolandam, à periculo liberaturus, impudenti mendacio (juxta opinionem scilicet hominum stulta superstitione excoëcatorum, alias, licito falsiloquio) vitiatam à se puellam, & nunc gravidam esse affirmabat, licet voto & conatui eventus non responderit, sed nihilominus filia à patre Aristodemo occisa fuerit, ceu ex PAUSANIA refert

F

CLA-

CLASEN. *de Oracul. l. 1. c. 18.* Ulterius si cui injurias parari intelligas, quas ingenua veritatis professione dispellere queas, hac utendum: idem erit si damnum quod bonis impendet, ita averti possit. Ex hoc capite obligantur homines ad testimonium deponendum, quo ita malum, quod proximo undecunque imminet, depellatur. Porro si quis vitio quodam naturali laboret, aut errorem quendam commiserit, quorum manifestatio ludibrio aliorum eum exponere possit, ea silentio sunt tegenda. Ista autem obligatio pro ratione objecti, aliquando intenditur, sanè enim si innocenti ultimum supplicium pareretur, quem testimonio tuo liberare possis, silentium ab homicidio, morali æstimatione, non longe abfuerit. Aliquando elevatur, neque enim si amico in damno pecuniario defueris, tam graviter peccas, quam si eum in vitæ vel existimationis periculo destituas. Aliquando planè cessat, nimirum si alia superent media, quibus malum averti queat, quare sapius, nisi lex positiva arctius vinculum injiciat, munus testis in foro civili declinare licet.

XLI.

Tandem (3.) prohibet præceptum, ne alios sermone lædamus, hoc sane latè patet, quia multiplex læsio in vita Civili occurrit, quæ omnis ista prohibitione continetur. Nos ea adducemus, quæ regulæ illustrandæ sufficere possunt, non quæ amplitudinem hujus tractationis exhauriant. Prohibemur igitur proximum lædere (1.) ratione probitatis, ne nimirum verbis obscenis & fescenninis innocentium mores corruptamus. *vid. CASAU. Commentar. ad Persii Satyr. 4. p. 342.* vel alia ratione impium aut improbum aliquem reddamus. (2.) Prudentiæ, ne errores in quibus hæret, sermone nostro confirmemus, aut novos ei instillemus, contra hanc partem iuprimis peccatur adulatione, (quod tamen vitium non hac sola ratione, sed alia quoque, tam socialitatis quam philantias leges offendit.) Porro contra illud peccatur vaniloquentia, quando falsa, inania, nihil significantia docentur, iisdemque ingenia discipulorum corrumpuntur, quod quidem vitium ex objecto suo nunc intenditur, nunc remittitur. (3.) Existimationis, ne fictis criminibus aliorum famam sugillemus, seu injuria eos afficiamus. Totum delictum injuriæ hic exponere nimis longum foret, & ab instituto alienum, specialia ejusdem nomi-
na

na satis persequitur UFFELMAN. *d. tr. c. II.* nobis sufficiet annotasse, quod ea pars præcepti vivorum & mortuorum existimationi prospiciat; jam enim in proverbium abiit: *De mortuis & absentibus nisi bene.* Neque enim morte omnis expirat socialitas, sed benevolentiam erga mortuos quoque continuandam esse, ratio etiam sibi relicta intelligit. An verò veritatem aliorum existimationi molestam prohibeat præceptum nostrum, id breviter explicari meretur. Vitia in genere citra expressionem personarum perstringere, seu Satyras scribere, pro licito merito habetur, licet scriptores ipsi sæpè tam in legum præcepta, quam prudentiæ regulas impingant: sed an certæ personæ verum aliquod crimen liceat objicere vulgo quæritur in illo trito: **An convitii veritas excuset injuriantem?** quod tamen parum concinne formatum videtur. Si enim convitium est, si proferens est injurians, jam amplius de licentia & excusatione non potest quæri; quare potius sic quærendum: **An dictionis veritas excuset proferentem?** quicquid verò hujus sit, rem ipsam quod attinet, certum est ab intentione dependere, an veritatis dictio hic pro crimine sit habenda nec ne, cum enim dictio in se optima ad injuriam alterius pertinere queat, si malo animo proferatur; ideo dubium non est, veritatem rei objectæ, injuriam quoque continere, si ea intentione prolata sit, quod si autem animo castigandi aut detestandi crimina, veritatem dixeris, locutionem istam licitam omnino censeo, veritas interim loquenti eo profuerit, ut animus injuriandi in locutione vera non præsumatur, sed ab adversario probandus sit. De cætero uti frequenter contra præceptum de non lædenda alterius existimatione, in vita civili peccari solet; ita in specie illud offendunt ii, qui sub splendido Historicorum nomine strenuè mentiuntur, aut partem veridolosè reticent, quamvis hoc crimen ista sola turpitudine non terminetur, nam eorum quidem, de quibus falsa recensent, existimationem lædunt, sed in eos, quibus mendacia sua obtrudunt, alio modo injurii sunt, adeo ut sæpè maximas turbas in vita communi ejusmodi mendacia excitent, atque ita ad omnia objecta, in quibus homines lædi possunt, pertingant, quo ipso fœditas istius facinoris eo magis intenditur

add. PUFENDORF. d. l. §. 7. II. (4.) Bonorum, ne scilicet falso sermone alterius res in nos, vel alium transferamus, aut ne illud, quod alteri vel ex delicto vel contractu, vel alio negotio habili debemus, do-

iosè inficiemur. Contra hoc peccant homines astuti, qui simplicioribus verba dant, eosque petunia emungunt, falsi testes, maleferiati rei, qui debita licet maxime liquida strenuè negant, quæ quidem mentiendi consuetudo adeò hic inolevit, ut parum absit, quin inter artes liberales eadem referatur. Videntur sanè ipsæ leges ei favere, quando reum distinctè & aptè negare, seu litem contestari jubent, adeo ut sæpius iudices reos negligentes admoneant sua sententia, quo litem melius, quam hæctenus factum sit, contestentur: Sed salva res est; non jubent leges reum contra conscientiam debitum negare, sed ex hypothesi, quod jure suo actori contradicere queat, distinctam responsionem ei injungunt, quo processus solidiori quasi nitatur fundamento. (9.) Vitæ. Ergo innocentem accusare, falsum testimonium dicere, eundem condemnare nefas erit.

XLII.

Præterea quædam adhuc notari hic debent, (1.) aliquando quem actu non lædere, sed fundamentum quasi læsiones aliojuss indefinita jacere; contingit id mutatione nominis: hæc in se quidem innocua est, sed sæpe ad lædendos alios ea abutimur, quod si fiat, illa partem delicti perpetrati constituit, *add. PUFENDORF. d.l. §. 4. in fin. (2.)* alienum delictum in nos etiam derivari, si illud sermone nostro probemus, vel gaudium nostrum eo nomine testetur, aut id excusemus vel defendamus, cujus rei infamiam merito detrectavit Papinianus, eadem Getæ excusare nolens. (3.) Læsionem quæ per sermonem fit ad exemplum læsionis in genere præsupponere certa requisita, quæ si deficient, illicita illa non erit; sic si quis consentiat v. g. in falsiloquium, quo læditur, turpitude nulla ei inerit, ex quo explicandum est, in quantum tertius falsa persuasionem imbui queat, citra notam mendacii. **GROTIIUM** nimis generaliter mendacium hic negare, diximus §. 30. n. 5. nec sane hanc sententiam persuadent rationes quibus utitur: *nullam esse ad tertiam obligationem*, imo vero est, quia humanæ naturæ est particeps; *respectu tertii sermonem non esse sermonem, sed rem qua significare quidlibet possit*, sed stant hæc ex falsa hypothesi, quam **IDEM** *fovet d.l. §. 8. n. 2.* quamque supra d. §. 30. n. 1. rejecimus, quare perinde erit, siue sermonem respectu tertii pro signo arbitrario, siue naturali, habere velis, nam omnium usum dirigit lex naturalis, adeoque semper manet quæstio, annon hæc iu-

tuitu

tuitu tertii obliget; Quæ cum ita sint, omnino certi casus distinguenda debent, nam si à duobus ex pacto captetur occasio, ut tertius ludibrio habeatur, tale factum non tantum contra præceptum humanitatis esse, quod vult Dn. PUFENDORF. d. l. §. 18. sed etiam contra præceptum de non lædendo proximo, manifestum videtur: Quod si autem colloquio duorum forte adsit tertius, qui ex illo falsam hausit sententiam, adeoque aliorum ludibrio exponi queat, tum humanitatis solum præceptum postulare videtur, quo falsam sententiam ei erimamus; malum enim non nostra voluntate, (nam hæc eo non pertingit) sed extrinsecus ei impendit, quod lege charitatis avertere jubemur; Si vero quis sit *atraxus*, qui insidiosis auribus clanculum aliorum sermones sublegere satagat, eum falsiloquio citra mendacii notam posse deludi, aut ejus insidias acriori quadam correctione reprimi, dubium non est; neque enim officia humanitatis meretur, qui aliis insidiatur, *add. PUFENDORF. d. l. §. 18. (4.)* inter requisita læsionis quoque esse, ut voluntario sermone in alterius damnum utatur; quare si quis sine dolo aut culpa mendacium dicat, illud ei non imputatur, velut actio prava, *vid. PUFENDORF. d. l. §. 8. in fin.* quomodo enim à contrario veritas, quam quis animo mentiendi dixit, ut mendacium alicui merito imponitur, GROTIUS d. l. §. 10. n. 1. hinc eleganter Nigidius apud GELL. *Noct. Attic. l. 11. c. 11. mendacium dicere et mentiri disparavit.* Non tantum autem in sermone malo requiritur intentio & voluntas siquidem auctori imputari debeat; sed etiam in bono; nulla enim actio agenti tribui potest, nisi quæ ab ejus voluntate proficiscitur. Quare si quis ex errore veritatem præceptam dixit, laudem viri candidi ideo non meretur. Denique observandum, solum læsionis votum in vitio esse ac aliquando in vita civili puniri, cujus rei exemplum præbet Appii illius Cæci filia apud GELLIUM *N. A. lib. 10. c. 6.*

XLIII.

Applicuimus huc usque præcepta Socialitatis absoluta ad sermonem, sed nunc porro observandum, quod præceptum proxime traditum de proximo non lædendo ad factum humanum, quo velut mensura officiorum specialium constituitur, sese extendat, adeoque ex hypothese ejusmodi facti aliquid jubeat aut prohibeat. Hinc exsurgunt præcepta seu conclusiones Hypothetica, de quibus

jam pro ratione instituti videndum. Per factum illud humanum, cuius modo fecimus mentionem, intelligimus in presenti tractatione (1.) Legem Humanam, hæc si sermone promulgetur, imperantium officium ex memorato præcepto est, quo verbis maxime perspicuis suam voluntatem proponant, ne si secus fiat præter meritum & sine omni culpa irretiantur subditi, contra quod peccavit Caligula, qui minutis literis ex edito loco leges conscriptas proponebat, DIO CASS. *L. IX. ex excerptis Peiresciani.* (2.) Conventionem seu Pactum; hoc cum sit negotium aliquod consensuale, adeoque à sermone plane distinctum, ideo manifestum est, tractationem ejus hic saltem esse præsupponendam, non vero ex professo instituendam, ut adeo ultra limites instituti sui nimium quantum procurrisse nobis videatur UFFELMAN. quando integram pactorum explicationem tractatui sermonis inseruit, c. 6. 7. illud saltem docendum est, quid sæpe laudatum præceptum circa sermonem jubeat in pacto & post pactum. Nimirum si homines pactum ineant, adeoque consensum suum sermone eloquantur, tum præceptum memoratum veritatem eos dicere jubet. Cum enim pacto norma specialis constituatur ad quam deinde officia exigi debeant, ideo constare aperte debet, quid alter imposterum facere debeat, alter vero suo jure postulare possit. Hinc si falsiloquio vel aperto, vel ambiguo utaris, hoc manifestè ad læsionem pertinet, quam lex naturalis prohibet. Vi igitur hujus dictaminis omnia candidè in contractibus constituendis agi debent, adeoque nemo fictis narrationibus ad pactum celebrandum inducendus; merces falsis laudibus non sunt extollendæ, quod quidem circumforaneis, Sophistis & mercatoribus quibusdam solenne esse solet; Vicia rei occulta sunt indicanda, prout rectius, quam in controversia, de qua §. 38. agimus, contra Diogenem Babylonium censuit Antipater, apud CICER. *off. 3. p. m. 124.* Ex hoc igitur fundamento necessitas dicendi verum in contractibus deduci debet, non ex negotii indole, quod minus significanter velle PUFENDORFIUM jam diximus §. 28. uti autem præceptum Socialitatis in constitutione pactorum prohibet falsiloquia; ita præceptum de Deo colendo, prohibet perjuriam & execrationes, quod ex §. 32. huc applicuisse otiosum forte non fuerit, qui igitur mendaciis suis provocatione vindictæ divinæ veritatis colorem allinere volunt, ii dupliciter peccant.

Pacto debitè celebrato præceptum laudatum fidem datam
 servari jubet, nisi enim hoc fiat alter utique læditur. Quod si igitur
 pactum in specie intuitu Sermonis fuerit ininitum, tum virtute
 dictaminis propositi homines ita sermone uti debent, prout
 de ejus usu fidem serio & efficaciter dederunt. Aliquando
 igitur (1.) ex pacto obligamur ad dicendam veritatem, cujus rei
 varia possunt esse exempla. Si grave periculum Reipublicæ immi-
 neat, cujus notitiam habeas, id utique ob speciale illud vinculum, quo
 Reipublicæ teneris, indicandum erit, adeo ut si pater prodere patriam
 velit, filius hoc indicare debeat, nec enim ullâ obligatione patri, tale
 quid obstinatè patranti, filius obstringitur; *vid. CICERO off. 3. p. m.*
138. graviter igitur hoc casu silentio delinquitur, quod exemplo suo,
 ut alii, ita **Thuanus** quoque comprobavit, quod uberius paululum
 recenset **PRIOLUS de reb. Gall. lib. 1. c. 4. §. 6.** & **UFFELMAN. d. tr.**
cap. 5. §. 19. seqq. Sic qui in specula constitutus est, ad indicandum
 hostium adventum, malè multabitur, si tacuerit, **PUFENDORF. d. l.**
§. 11. Parentes ob speciale vinculum, ad vitia liberorum non con-
 nere, sed tempestiva ac gravi admonitione turpitudinem eorum ipsis
 ex probrare debent, *vid. UFFELMAN. d. c. 5. §. 23.* Eadem est ratio
 eorum, quibus vitiorum publicorum censura solenni institutò de-
 mandata est; Hi enim sine personarum respectu, veritatem dicere
 debent, odiosam licet, & maximas molestias, autori suo sæpe paritu-
 ram. Denique si quis alterius informationi sit commissus, Præceptor
 semper candidè cum discipulo agere, etque ea omnia, quæ ad artem
 illam spectant, revelare, imo nec defectus eum celare debet; obliga-
 bitur quoque parentibus cognatisque studia discipuli inquirentibus,
 ad dicendam veritatem, negligentiam tamen, quam industria sua
 mox sit pensaturus discipulus, rectè dissimulabit, maxime si sciat pa-
 trem esse justo morosiosem; viceversa discipulus neque patrem ne-
 que cognatos neque præceptorem quicquam celare debet, quod ra-
 tionem studiorum suorum attinet, ad quod insuper lege Philautias
 obligatur, (2.) ad dicendum falsiloquium; *Si quis Dux viderit*
exercitum perterritum, & mentitus dicat illico socios affuturos, istosq.
mendacio animos sociorum levet, sub quonam id collocabimus? Sub
justitia, ut videtur XENOPHON l. 4. de dict. & fact. Socrat. Rectè
 utique,

antique; cum enim Dux speciali pacto teneatur exercitum conservare, & victorias parare, ideo falsiloquio quoque uti debet, si ei fini idem sit idoneum, nec aliud medium æque commodum suppetat, sæpe etiam arcana Reipublicæ falsiloquio aliorum notitiæ subtrahere debemus, *add. PUFENDORF. d. l. §. 16. 17. GROT. d. l. §. 14. (3.) ad silentium.* Illustria hic præbent exempla summorum Imperantium Consilarii ac Legati, qui arcana reipublicæ studiose celare debent, nisi in quantum eorum aperiendorum facultatem ipsis indulget voluntas superiorum, *vid. UFFELMAN. d. c. §. 6. 7. 8.* Pertinent quoque ad hanc classem Advocati, Medici, Chirurghi, obstetrices, qui speciali etiam obligatione secreta silentio tegere tenentur. Huc quoque referendi sunt ii, qui artem suam alios non doceant, nisi ad silentium pacto se obstrinxerint, quale pactum in quantum sit licitum, id ex generali pactorum doctrina dijudicandum.

XLV.

Ostendimus ita quomodo usus sermonis, qui alios respicit, sit sub obligatione legis naturalis, hinc inde tamen jam falsi sumus, quod aliquando in neutram partem sit obligatio, quo ipso licentiæ oritur, quam aliquot exemplis adhuc illustrasse incongruum non fuerit. Sic si in publicum prodeam, & aliquis ex me perconterur, quo tendam, perinde erit, si ve verum dixerò, si ve silentio aut falsiloquio usus fuero, quamvis per regulas prudentiæ & decori aliquando hoc potius modo, quam illo agendum sit. Ita nulla lex prohibet, quo minus de nobis ipsis, de patria, de amicis & propinquis semper loquamur, ergo hætenus licitum erit, sed regulæ decori sæpe hoc vetant; aliud indifferens sermonis exemplum præbet Salvator discessum simulans, *L u c. XIV. v. 28.* & Philippum simulata interrogatione tentans, *J o h. VI. §.* Huc etiam retulerim exemplum Abrahami Saram sororem dicentis, *G E N. XX. v. 2.* Josephi, qui ut in fratribus suis etiam poenitentiam plagii circa ipsum perpetrati excitaret, utque intelligeret, quo animo in patrem ac fratrem Benjaminem essent, diu eos fictis criminationibus anxios habuit, *G E N. c. XLII.* Sermonem in conviviis licitum & prudentem edisserit VARTO, apud *G E L L. Noct. Attic. l. 13. c. 11. nec loquaces autem, inquit, convivas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia in foro & apud subsellia, silentium vero non in convivio sed in cubiculo esse debet.* Sermones igitur id temporis habendos

dos censet interprete GELLIO, non super rebus anxii aut tortuosis, sed jucundos atque inevitabiles, & cum quadam illecebra & voluptate utiles, ex quibus ingenium nostrum venustius fiat, & amoenius, quod profecto eveniet, si de id genus rebus, ad communem vitæ usum pertinentibus confabulamur, de quibus in foro, atq; in negotiis agendis loqui non est otium. Illud etiam inter licita recenserem, quod aliquando scriptis nomen auctoris proprium, aliquando fictum, aliquando tertii cujusdam, mutuo utriusque consensu, præponatur, maxime si de vero auctore ex aliis indicis satis constet. Denique exemplum Medici, fastidiosum ad capienda medicamenta falsiloquio moventis, præceptoris, ficto sermone discipuli diligentiam excitantis, & sexcenta ejus generis alia huc pertinent.

XLVI.

Est igitur sermo aliquando moraliter necessarius, aliquando indifferens, sed hoc intelligendum de iis, qui juxta divinam intentionem, in statu socialitatis existunt, quorum etiam hætenus dicta respiciunt. Quod si autem quis sua malitia socialitatem abrumpat, tum & erga eum cessant socialitatis officia, & poterit ei velut hosti, pro ratione suæ læsionis, quovis modo noceri; hinc & sermo in ejus perniciem licite adhibetur. Quare si veritatis professione ei illudere possis, inter stratagemata hoc merito refertur, quo usus fertur Agesilaus. *Cum enim non sit imperatorium aperte denunciare, quid proposueris, adeoque hostes non soleant credere, quæ nimis securè pronunciantur; ea ratione iste astute imposuit Satrapæ Persico, ut copias suas in diversam regionem adduceret, quam quò Agesilaus iturum se sparserrat.* XENOPHON, *rer. grac. l. 4. vid. PUFENDORF. d. l. §. 9.* Nec minus Silentio hosti noceri potest; *Sic Arcadum Dux, cum noctu Spartanos Tegeæ opprimeret, militibus hoc signum dederat, ut interficerent eos, qui tesseram requirerent. Arcades igitur non rogabant, Spartiata verò, tanquam noctu suos non agnoscentes, & idcirco quærentes signum, ab Arcadibus interfecti sunt.* vid. POLYÆN. *stratag. l. 1. PUFENDORF. d. l. §. 6. in fin.* Denique falsiloquio, aut alia simulatione hosti damnum dari posse, ex hypothesi abruptæ socialitatis ultro etiam liquet. *add. PUFENDORF. d. l. §. 12. in fin. §. 19.* Illud quæritur in specie, An falsa crimina & flagitia de hoste spargere liceat

G

minuen-

rithinuedæ ejus existimationi? Negat hoc laudatus PUFENDORF. d. §. 19. quia qui crimen hosti obiecturus est, sequidem de eo fidem velit facere illis, qui extra hospitalitatem sunt constituti, utiq; hostis schemate exuto veritatis sese assertorem ferre debet, adeoq; historici personam adversus istos induit. Unde si sponse à rerum veritate abeat, mendacis & calumniatori noam effugere non poterit. Falsa autem crimina hosti in os exprobare, impotentis est convitiatoris; mendacia vera mendaciis ulcisci, est vanitatem hostis sui imitari. Sed res ea ratione nondum ad liquidam deducta videtur. Nam quod hostis de hostis falsa crimina spargens, historici personam induere velit aut debeat, id quidem nulla idonea ratione probari potest; nec porro idem injuriosus est in alios. Hi enim si ex narratione ista falso imbuantur conceptu, suæ id imputent credulitati: cur enim temere fidem habuerunt ejus assertionibus quem hostem ferebant, & quem adeo de hoste vera dicere neque debere, neque solere satis intelligebant? Distinguerem igitur potius an crimina illa spargantur ex mero animi rancore, an vero quo ita hosti noceatur? dum v. g. alios in societatem cum hoste coituros, aut alia ratione ei suppetias laturos narratione ista dimoverimus. Prius illicitum arbitramur, ejusmodi enim animi rancor & odium nullum alium finem habeas, semper jure naturali prohibetur; eò pertinet qui crimina falsa hosti in os exprobrat, vel mendacia mendaciis ulciscitur; hunc adeo rectè impotentem convitiatorem aut vanum hostis sui imitatorum dici cum PUFENDORFIO arbitramur. Posterius quo minus licitum dicamus nulla omninò ratio impedire videtur, vid. SLEIDAN. de stat. relig. l. 25. p. 819. Edit. Argent. Illud certum est, omnem deceptionem erga hostem debere eatenus cessare, quatenus per pacta status socialitatis est restitutus, quo loco notari debet, quod dum pactum cum hoste celebratur, pactum jam celebratum sit; Utique enim si ad colloquium admittas hostem, eò ipso pactus cum eo es, quo ea quæ explicanda habet, securè explicet. add. GRO T. d. l. §. 18. PUFENDORF. d. §. 19.

XLVII.

Superest (IV.) *SANCTIO POENALIS*, qua Deum indefinitè velle ut pœna delinquentibus imponatur, diximus §. 29. n. 5. quamque ut ibi, ita & hic etiam supponimus magis, quam demonstra-
 mus,

mus, quia hæc res aliò pertinent. Spectant igitur ad hanc tractationem omnis generis delicta commissa (committenda enim indicari debere ab iis, qui ejus rei scientiam habent, inter præcepta socialitatis ostensum, §. 40.) Sive enim sermone, sive alia ratione delictum sit patratum tam de damni restitutione; quam de pœna quæri solet, ad quæ antequam perveniat, multiplex sermonis usus intervenire potest, cujus moralitas ex fundamento jam memorato nobis dijudicanda videtur. De cætero duplex delicti commissi consideratio distingui debet, vel enim delicto commissio deprehensus est delinquens, vel nondum est deprehensus, utriusque explicatio merito inter res maximè arduas refertur, adeo ut summi Viri vel judicium omnino suspendant, vel ea doceant, in quibus tuto acquiescere non possis. Quare dum pro ingenii modulo hic aliquid tradere conamur, eo citius lapsibus nostris veniam concessum iri speramus.

XLVIII.

Circa casum igitur delinquentis nondum deprehensi, poterit quæri tam de damni restitutione, quam de pœna; deinde tam de obligatione aliorum, quam ipsius delinquentis, quibus positus ita habendum (1.) Tertius ex lege quidem humanitatis delictum indicare debet, quo damnum læso farciatur, illa tamen obligatio sæpè cessat. Sicut enim præcepta humanitatis omnia non præcisè obligant, ita hic imprimis multa intervenire possunt, quæ obligationem cessare faciant. Poterit enim lædens admoneri, quo læso satisfaciatur. Præterea cum sæpè res non sit satis certa, imò denunciations non semper ipsi læso gratæ ac adeo denunciante non leves afferant molestias, nemini sanè vitio verti potest, si istiusmodi ludibrio sua promittitudine se nolit temere exponere. (2.) Delinquens damnum datum resarcire tenetur, sed eo nomine se ipsum deferre non debet. (3.) Nec tertius nec delinquens delictum indicare regulariter tenetur, quo pœna eo nomine imponatur delinquenti. Nam pœnam ob quodvis delictum præcisè esse imponendam, ratio humana sibi relicta adstruere haud valet, sed eam potius eatenus saltem necessariam deprehendit, quatenus citra eam vel delinquentium emendatio sperari, vel aliorum in delicta

proclivitas, reprimi nequit. Si autem quem ultro facti poeniteat, cur se ipsum deferat, aut cur hoc faciat tertius? Neque etiam si unus, aut alter delinquens occultus, impunis dimittatur, ideo audacia delinquendi in aliis crescet, hoc enim tum detum metuendum est, si reis deprehensis sine poena recedere detur; aut si ideo, quod reus latitet, poena cesset, ejus tamen, licet hac vice non inflictæ, metus alios efficaciter satis terrere potest. Planè si delicta nimium invalescant, tum tertium ad ea indicanda teneri, non invitus concesserim, sicut & hoc fateor, quævis delicta licitè posse indicari.

XLIX.

Quoad casum rei deprehensi triplex quæstio occurrit. (1.) De officio Judicis. Hic quidem non obligatur præcisè ad poenam imponendam, ceu Stoici volunt, qui ideo sapientem veniam concedere posse negarunt. *vid. STOBÆUM. Serm. 44.* decepti, ut videtur, confusione duplicis obligationis, puniendi scilicet, & punientis; Obligatur tamen ex sanctione poenali modo adducta, indefinitè, DEO & ex præcepto socialitatis, ob fidem datam, quoq; Republicæ ad poenas delinquentibus infligendas. Ob hanc igitur obligationem, sermone ita uti debet, quo finem intentum consequatur; hinc modo veritatis dictione, modo falsiloquio, modo silentio opus fuerit. Quare si iudex reo, per torturam saltem terrendo, sententiam detegeret, is non tantum stolidus, sed & injustus foret, quia sua garrulitate medicum elabendi reo suggereret. Illustria falsiloquii prudentis & justi exempla occurrunt in Salomone, I. REG. III. 25. Jehu Sacrificulos Baaliticos debito supplicio per falsiloquium subjiciente, II. REG. X. 18. seqq. quibus ex historia profana adjicienda exemplum Claudii, Caroli M., Alphonsi aliorumque. *vid. PUFENDORF. d. l. 4. c. 1. §. 17.* (2.) De officio delinquentis. Hunc non præcisè obligari ad veritatem dicendam, si de damno restituendo saltem quæstio sit, putamus, quia per obliquum id pensari potest: si vero de poena, tum maximè nobis vero videtur simile, reum ex lege naturali simpliciter obligari ad poenam, si ita iudici visum fuerit; hujus enim iudicio nunc definiendum est, an finis poenarum supplicium postulet, adeoque obligatio naturalis stringat, nec ne. Hinc obligationem delinquentis à poste-

posteriori quoque agnoscimus: quoties enim reus convictus sine poena dimittitur, toties ei venia dicitur concedi, quæ sane obligationem præviam arguit. Exinde consequitur, quod delinquens omnino veritatem dicere, seu delictum confiteri debeat, quodque contumax legitimis mediis ad hoc compelli queat, silentio verò & falsiloquio idem peccet, nec obstat, quod reo nondum deprehenso, licentiam silendi tribuerimus; Nam si in eo adhuc status est, ipsius quoque iudicio definiri potest, an ea, quæ impositionem poenæ flagitant, adsint, nec ne: Sed postquam deprehensus est, arbitrium iudicis præponderat, qui si poenam imponendam censuerit, ad eam quoque reus obligatus est, adeoque vera professione delictum eloqui tenetur. Haud igitur probamus eorum sententiam, qui & delinquentem, & advocatum privata conventionione adsumtum, delictum negare, vel reticere posse volunt. *vid. PUFENDORF. d. l. §. 20. 21.* nam rationes adduci solitæ, nullius sunt momenti, dicunt: *delinquentem ad poenam non obligari, sed hoc falsissimum est, & non nisi frigidis rationibus fulcitur.* Imo ex eo perspicuè refellitur, quod iudex jus puniendi habeat; huic enim necessariò in delinquente respondere debet obligatio. Nam quod ei negandæ excipiat, *non cuilibet facultati, qua nudum exercitium alicujus actus notat, in objecto suo obligationem respondere,* id propria vel ambiguitate, vel contradictione semetipsum evertit, nec majoris momenti est, quando *reipublica non valdè interesse, ut puniatur delictum non notorium, quodq; adeo colore aliquo adhuc regi, aut excusari possit,* asseritur; nam istius rei arbitrium penes iudicem est, cui si poena imponenda videatur, delinquens omnino obligari dicendus est: *Si fictis narrationibus quandoq; nocentes poena subtrahantur, non advocati aut rei culpam esse, sed iudicis, qui ars lupinis discernere haud valuerit.* Sed imprudentia iudicis non tollit erimen advocati aut delinquentis. (3.) De officio aliorum, hi si veritatem sciant, illam quoque eloqui, volente iudice, tenentur.

L.

Hæc juxta merum jus naturale obtinere arbitramur, sed nosne jus divinum positivum universale obligationes hic auxit? *Audiens blasphemiam, cujus ipse testis sit, sive cognoverit, & non indicans feret iniquitatem ejus.* LEVIT. V. v. 1. *vid. UFFELMAN. d. tr. c. 5. §. 9.* sed forte hoc particulare est & ad solos pertinuit Judæos, id enim

G 3

con-

conjunctio aliarum legum particularium, ratio expiandi delictum, & reipublicæ Judaicæ indoles (Theocratia enim erat) suadere videtur. Certiore utique ratione huc retuleris, præceptum de homicida capitaliter puniendo GEN. 9. v. 6. NUM. 35. v. 31. seqq. hoc enim cum sit universale, frustra id negantibus Rabbiniis apud SELDEN. *de Jur. Nat. & Gent. sec. disciplin. Ebraeor. l. 4. c. 1.* acenixam Dei de homicida puniendo voluntatem exhibeat, ideo non tantum in homicidio ea observari præcise jubet, de quibus §. *preced.* diximus, sed & omnes, qui notitiam rei nondum deprehensi habent, obligat, quo Magistratui hoc indicent, quam necessitatem naturaliter non obtinere censuimus §. 48. ipse tamen delinquens nec hoc præcepto obstringi videtur, quo se ipsum deferat, quamvis in re tam ardua nihil certi definire velim. Alias pœnas lege positiva universali non esse constitutas arbitramur, licet aliis contrarium videatur, qui incestui, adulterio, Sodomiz aliisque delictis, pœnas quoque præstitutas, esse censent, quod prolixè refellere ab instituto alienum est. Posita interim nostra sententia, nihil quoque intuitu sermonis, qui circa aliarum pœnarum impositionem intervenire potest, lege positiva universali dispositum esse, dici debet. Illud certum est, posse quoque Imperantem, lege sua cives arctius hic obstringere, quam quidem sola lege naturali obligantur; sed placita legis humanæ hic non excutimus.

LI.

Superfunt adhuc quædam generalia, quæ ad universam tractationem præcedentem pertinent, nec adeo nisi per rædiosam repetitionem ei inferi potuerunt; hinc summam nunc exhiberi debent. (1.) Quoties falsiloquio aperto uti licet, toties etiam sermone ambiguo ac reservationibus mentalibus stipato uti concessum est; Quod vel ideo monendum, quia multi qui falsiloquiam non simpliciter damnant, reservationes tamen mentales crudè nimis & generaliter improbant. (2.) Quoties vero falsiloquium prohibitum est, toties ista prohibitione & sermo ambiguus, & reservationes mentales, continentur, ac quovis modo committitur mendacium, *vid. PUFENDORF. d. l. §. 13. 14.* Ex hoc fundamento omnis reservationum mentalium tractatio specialior, qualem instituit UFFELMAN. *d. 17. c. 13.* procedere debet. (3.) ubi quis ad veritatem dicendum obligatus est, &

& eo nomine in se vindictam divinam provocavit, is omnium maxime efficere debet, quo sermo cum virtute conspirat; quia alias mentitur & pejerat, adeoque tam in legem socialitatis, quam religionis impingit. (4.) Quæritur an si tacere queas, etiam falsiloquio uti tibi integrum sit? generaliter hoc asserit PRASCHIUS dum contendit, *qua licet non dicere, eadem aliter dicere ob rationis similitudinem licere*, referente UFFELMAN. *d. tr. c. 9. §. 9.* Hic verò eam sententiam improbat, illamque duplici instantia à confessione fidei, & Papyrii falsiloquio, desumptâ infringit, ac tandem in id propendere videtur, in casu innocentis protegendi & silentium & falsiloquium recte adhiberi posse. Neutra Sententia probanda videtur, cum prior excedat, posterior deficiat. Seposito exemplo confessionis fidei, de quo iudicare aliorum est, ut jam monitum §. 33. distinguerem utrum falsiloquium sit indifferens, an ad aliorum injuriam pertineat. *add. PUFENDORF. d. l. §. 13. verb. Sic & cuius sensu &c.* Prius loco silentii omnino adhiberi potest, cujus rei sexcenta possunt dari exempla. In specie huc pertinet exemplum Jeremiam, colloquium cum rege Zedekia habitum apud proceres falsiloquio regentis. JEREM. 38. v. 24. *seqq.* item exemplum mariti apud PLUTARCH. *de Garrulitate*, qui amoliendæ uxoris importunitati circa expiscanda Senatus arcana, de coturnice, quæ cum aurea galea per forum volitare visa sit, narravit; nec adjicerem limitationem PUFENDORF. *d. l. §. 18. & si, ne reliqui per garrulam istam mulierem in vanum terrorem conjicerentur, aut aliud quid damni caperent, marito isti usq. erat cavendum.* Damnum enim istud suæ potius quisque imputet credulitati, quæ rei vanæ temere fidem adhibuit, nisi forte quis ex hypothesi Gentilium, auguria probantium, narrationi isti fidem tribuendam, eamque adeo sine cautione à marito non fuisse proferendam censuerit. Posterius falsiloquium in vicem silentii non potest usurpari, quamvis enim hætenus licitum sit, dum alterius notitiæ id subtrahit, cujus intelligendi jus alter non habet, ex eo tamen illicitum fit, quod ad alterius injuriam pertineat. Huc vulgo referunt factum Papyrii apud GELL. *Noct. Att. l. 1. c. 23.* in quo *ingenium* quidem, minime verò *respondendi modum* laudant, UFFELMAN. *d. l. PUFENDORF. d. §. 18.* Sed putarem Papyrium falsiloquio nequiquam violasse reverentiam matri debitam; nihil enim

enim aliud respondit; quam: *In senatu actum esse, utrum videretur
 utilius, magis, è republica esse, unusne ut duas uxores haberet, an ut
 una apud duos nupta esset, quæ sane responsio inverecunda in se non
 est. Quod autem mater Papyrii, aliæque matronæ, hac occasione
 impudicitiam suam testatæ fuerint, ac adeo populi ludibrium eva-
 serint, id non magis Papyrio potest imputari, quam libido virgini,
 ad cujus conspectum illa in juvene fuit excitata. Aliis igitur exem-
 plis hic opus erit, quæ non difficulter fingi possunt, vid. PUFENDORF,
 d. l. §. 16. verb. Nescio tamen &c.*

LII.

Postquam ita sermo, ejusque omissio, velut actiones in se in-
 differentes, juxta legem naturalem sunt considerata, deinde demum
 definiendum est, quando veritas, falsiloquium, & silentium pro
 virtutibus aut vitiis haberi debeant. Perversa igitur & præposte-
 ra docendi ratio est (à qua UFFELMANNUS quoque, dum sectator
 & admirator Aristotelis esse debuit, alienus esse non potuit d. 11. c. 4.)
 quando sub initium statim, ubi vel omnino non; vel certe nondum
 adæquatè sermo cum lege, vel unica moralitatis norma, fuit colla-
 tus, ista determinantur. De cætero rem ipsam quod attinet, suprâ
 ostensum est, quid veritas, falsiloquium & silentium sint, si physice
 spectentur; quorsum pertinet nomen veritatis & falsitatis Logicæ,
 §. 18. 19. Porro ostensum est, quando ea imputentur, ob quam impu-
 tativitatem ortum est nomen veritatis & falsiloquii Ethici §. 20. 21.
 Superest, ut nunc ea secundum moralitatem suam definiamus,
 quod indicavimus d. §. 20, n. 2. hic vero distinctius exequemur. Id
 autem ut recte fiat, præmonendum, virtutem & vitium sumi ali-
 quando pro attributo personæ, aliquando actionis, imo aliquan-
 do pro ipsa actione. Quo posito cum ex præcedentibus pateat,
 leges non semper ad veritatem, falsiloquium & silentium obligare;
 ideo tres casus sunt distinguendi: vel enim (1.) leges obligant ad di-
 cendam veritatem, hoc casu veritas est virtus, & dicitur veritas
 moralis, seu justitiaria; falsiloquium vero & silentium ad vitia per-
 tinent, illud mendacium, hoc reticentia dici poterit. Est itaque
 veritas moralis, pro attributo personæ accepta, habitus volunta-
 tis,

tis, quo sermonem & mentem juxta legis præceptum re-
 bus attemperamus; pro attributo actionis seu sermonis, conve-
 nientia sermonis ac mentis cum re ex præcepto legis ultro
 & scienter perfecta; pro ipsa actione, est sermo rebus ipsis ex
 legis præscripto recte attemperatus. Porro Mendacium
 juxta sensum primum est habitus voluntatis, quo sermonem
 ac mentem contra legis præceptum à re separamus,
 juxta secundum, est sermonis ac mentis cum re pugnantia
 contra legem ultro & scienter instituta; juxta tertium, est ser-
 mo contra legis præscriptum cum re pugnans. Denique
 Reticentia juxta primum sensum, est habitus voluntatis quo
 sermonem ex lege necessarium omittimus; juxta secundum
 est sermonis omissi cum lege pugnantia; juxta tertium est o-
 missio contra legem facta. Illud quoque monendum, verita-
 tem moralem non esse speciem justitiæ particularis, quod cum B.
 THOMAS. vult ROTHMUS *d. disput. 5. 23.* sed potius universalis,
 seu justitiæ in genere, quia omnes leges perfectas & imperfectas obser-
 vat. Porro mendacium & reticentiam non ad injustitiam particula-
 rem, sed ad injustitiam in genere pertinere, nam violatione quoque
 juris imperfecti mendacium aut turpe silentium committitur. Vel (2.)
 obligant ad silentium, aut falsiloquium. Ibo casu utrumque pro
 virtute habendum, & silentium quidem nomen Taciturnitatis for-
 titur. Falsiloquio autem aliud nomen nunc dare non libet, hinc
 generale illud retinebimus. Veritas verò hic pro vitio habenda,
 quod nomine Garrulitatis rectè extuleris. Pertinet huc illud *Ma-
 xim. Tyrin. dissert. 3. Non est res per se præclarum verum dicere, nisi id
 cum utilitate fiat, ejus qui audit, quid? quod mendacis sæpè profum
 hominibus, nocet contra veritas.* Est autem Taciturnitas pro attri-
 buto personæ accepta habitus voluntatis, quo ob legis præce-
 ptum sermonem omittimus. Pro attributo actionis; Sermo-
 nis omissi cum legis præcepto convenientia; pro actione,
 omissio sermonis juxta legem facta. Porro falsiloquium in
 primo sensu est: Habitus voluntatis, quo sermonem & men-

tem, ob legis præceptum à re separamus. In secundo, est sermonis & mentis cum re pugnancia propter legis præceptum ultro ac scienter instituta. In tertio, est sermo juxta legis præscriptum cum re pugnans. Tandem vitium oppositum Garrulitas in primo sensu est habitus voluntatis, quo contra legis prohibitionem, sermonem, ac mentem rebus attemperamus; In secundo est sermonis ac mentis cum re convenientia, contra legis prohibitionem ultro & scienter instituta; In tertio est sermo contra legis præscriptum rebus attemperatus. Vel (3.) in nullam partem, neque ad veritatem neque ad silentium, aut falsiloquium obligant. Hoc casu nec veritas nec falsiloquium nec silentium in virtutem aut vitium morale evadere possunt, sed ad aliam normam utilitatis scilicet & Decori referri debent, & pro ut cum illa conveniunt vel pugnant, ita species Prudentiæ aut Imprudentiæ fiunt. Huc pertinet veritas Aristotelicorum Homilicæ, eique oppositæ dissimulatio & jactantia. Sicut autem tota illa Aristotelis de virtutibus doctrina variis ineptiis laborat, ita id propemodum scuticam meretur, quod veritatem homilicam inter virtutes morales referat, cum tamen manifestissime pertineat ad eas, quas intellectuales dicunt. Est enim species prudentiæ; hinc qui in immensum etiã aliquid de se jactat, non injustus tamen, sed stultus saltem est. Idem omnino dicendum de comitate & urbanitate. De cætero veritatis, falsiloquii & silentii, sive pro virtutibus & vitiis moralibus, sive pro prudentia & imprudentia supponantur, variæ sunt species, quarum tamen numerum ob varietatem & multitudinem objectorum vix definire licet. Pertinent eò varia illa nomina, quæ supra §. 18. retulimus.

LIII.

Sic igitur in sermone aliquando virtus, aliquando vitium occurrit; uti autem ob virtutem nemo præmium expectare potest, nisi in quantum legislatoris benevolentia aliquid hic decreverit, Ex o. d. I. vers. 20. aut pacto quid promissum sit, ita vitium in foro civili sæpè in

in Crimen degenerat, quod pœnis legitimis coërcetur, in quantum autem id fieri debeat, id ferè à voluntate legislatoris humani dependet, qui, ut alias, ita hic etiam non tam præceptorum humanitatis, quam reliquorum potius, sine quorum observatione societas civilis commodè consistere nequit, rationem habere, adeoque illa sermonis vitia, quæ in læsionem aliorum tendunt, punire solet, quod ex Jurisprudencia particulari facilè illustrari posset, nisi ejus pomœria ingredi institutum jam prohiberet.

T A N T U M

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

1900

JANUARY

